

האגודה לזכויות האזרח

הארות ונידונים בסדר עבודת כה"ג ביוה"כ
בעיקר לפי סדר הפיוט "אמיץ כח" (נוסח אשכנז)

האגודה לזכויות האזרח

2.....	<u>א.חשיבות העניין להבין את סדר העבודה שאנחנו מסדרים</u>
3.....	<u>ב.גודל החשיבות של מה שאנו מסדרים את סדר העבודה</u>
3.....	<u>ג.היסודות שעל פיהם בנוי סדר העבודה והקושי שבפיוט שלנו</u>
4.....	<u>ד.סדר עבודות היום לפי הפיוט "אמיץ כח" ואם זה כהלכה</u>
6.....	<u>ה.פירוש הדברים לפי סדר הפיוט והרחבת כמה פרטים</u>
7.....	<u>האם לימדו את הכהן גדול חפינה ואיזה חפינה לימדו אותו</u>
8.....	<u>האם היו פייסות ביום הכיפורים ונעיין בדברי הפייטן</u>
10.....	<u>הטבת הנרות ביום הכיפורים לדעת הפייטן</u>
12.....	<u>נוסח הוידוי של הכהן גדול והשתחוית הכהנים</u>
16.....	<u>עבודת הקטורת שבקודש הקדשים</u>
18.....	<u>הזאות דם הפר והשעיר עם פירוש המנין שהכהן גדול מונה</u>
22כ"ב.....	<u>הזכרת כל המוספין בקצרה ממש</u>

בברכה האמצעית בחזרת הש"ץ של מוסף, אנו מגיעים לסידור סדר העבודה, וכל עסק הסדר הזה אינו לוקח יותר מכחצי שעה, אבל אנחנו צריכים לזכור שבזמן שבית המקדש היה קיים הרי מה שאנו מסדרים בחצי שעה הזאת זה היה העבודה של הכהן גדול כל היום, וליוו אותו כל העם במעשיו, והיה ענין שהעבודה תהיה ברוב עם, ואפילו שריפת הפר והשעיר הנשרפים היה בזה מצוה של ברוב עם הדרת מלך, ואנחנו מסדרים את זה בקצרה.

ובאמת שיש הרבה מה להאריך ולדבר על עניני העבודה, כי הרי בסדר העבודה אנחנו כוללים את רוב מסכת יומא, ומסכת תמיד, ויש גם צורך לפרש את הפיוט שאנחנו אומרים, שהמילים שלו הם קשות, אבל אין אפשרות להקיף את הכל בקצרה, ולכן אנחנו נתרכז בעיקר בחמשה דברים, א', בדברים שנשמע מהם את הענין הגדול של סידור סדר העבודה, וחשיבות הבנת הדברים, ב' נעשה סקירה כללית על סדר העבודה, ג', נפרש את הדברים שאותם אנחנו אומרים במהלך סדר העבודה בקול וברגש רב, ד' נפרש כמה דברים שיכולים שלא לשים לב אליהם תוך כדי האמירה וחבל להפסיד אותם, ה', נדון בהתאמת סדר העבודה להלכה, ואגב נדון בכמה נידונים שיש לדון בהם.

א. זשיבות הענין להבין את סדר העבודה שאנחנו מסדרים

מלבד מה שסתם כך כל מה שאומרים צריך להבין, אבל כאן יש ענין מיוחד יותר מבשאר מקומות, ואולי אפילו יותר מתפלה, ונזכיר מעט מקורות לענין הזה.

במטה אפרים סי' תר"ג ס"ד כתב שעיקר לימודו בעשיית ישים במסכת יומא ופירושיה, כדי שיהא רגיל ומכיר בעבודה, [ועיי"ש שלא יבטל את סדריו הקבועים בעיון האמיתי בהלכות ודינים, ואת השיעורים הקבועים], ואמרו במנחות דף ק"י ע"א כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת זכו, ועיי' הלימוד הזה אח"כ ביום הכיפורים זה יחשב כאילו עושים ממש את העבודה בבית המקדש.

ושם בסי' תרכ"א ס"י כתב ומהראוי שכל אדם שיש לו לב להבין ילמוד קודם יוה"כ פירוש סדר העבודה שאותו הוא רוצה לומר ביום הכיפורים, כגון אם הוא רוצה לומר "אמיץ כח" ילמוד קודם יום הכיפורים את פירושו.

ויש מקום לומר שחשיבות הכונה בזה היא במדה מסויימת יותר מתפלה, כי דוקא בתפלה נאמר שאע"פ שהוא אינו מבין התירו לו להתפלל, וממילא יש איזה חשיבות לתפילה בלא כונה כי הקב"ה יודע כונתו, אבל בסדר מעשה הקרבנות אין שום טעם לאמירה בלי הבנה, כי כל המושג שהאמירה נחשבת כמו הקרבה נתבאר שזה משום עוסק בתורת הקרבנות, ואיך זה יכול להחשב שהוא עוסק בתורת הקרבנות אם הוא סתם ממלמל דברים בלי להבין אותם, וכך נאמר בספרים בשם חכמי אשכנז, שמי שיש לו לב להבין ולהשכיל וקוראם באין מבין אינו נחשב למאומה.

ועיין בט"ז סי' ק' סק"א לגבי הדין שבתפלה שאינה שכיחה צריך להסדיר תפלתו קודם לכן, אבל כשמתפלל מתוך הסידור אין צורך, וכתב הט"ז דמ"מ נראה דבתפילה שצריך להבין בפירוש הדברים, בפרט בפיוטים שחמור פירושם אם לא בנתינת דעה רבה עליהם, ודאי צריך להסדיר תחלה, ולא מהני לו ספר בזה, וזה פשוט.

ב. גודל הזשיבות של מזה שאנו מסדרים את סדר העבודה

הנה עיקר הדבר הזה שמסדרים את סדר העבודה, כבר מוזכר בגמ' ביומא דף ל"ו ע"ב, ההוא דנחית קמיה דרבה, וכן בדף נ"ו ע"ב, ההוא דנחית קמיה דרבא, וברש"י שם פירש דהיינו שליח ציבור שמסדר בתפילתו של יום הכיפורים סדר עבודותיו של כהן גדול, על שם ונשלמה פרים שפתינו.

ויש כמה מקורות לענין הזה שיש ענין לסדר את סדר העבודה, ושזה כאילו ממש נמצאים בבית המקדש ועושים את העבודה, ראשית נאמר בזוהר על הפסוק אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, שהשליח ציבור הוא עומד במקום הכהן גדול בבית המקדש, ועיין במשנ"ב סי' נ"ג ס"ק מ"א שהביא בשם החות יאיר סי' קע"ז שיזוהרו על הש"ץ בימים הנוראים שלא יהיה בעל מום, וכבר כתב בעי"ז המ"א שם סק"ח שכמו שכהן בעל מום הוא פסול כך יש להזהר בש"ץ, ועיין מזה עוד בפוסקים.

ועיין בריטב"א בר"ה דף ל"ד ע"ב שאמירת אוחילה לְקַל נאמרת במקום שהשליח ציבור מוציא ידי חובה, ומכאן הוא לומד שהש"ץ מוציא את הציבור במלכויות זכרונות ושופרות, וא"כ כשאנחנו אומרים את זה ביום הכיפורים ש"מ שגם כאן הוא מוציא את הציבור ידי חובה.

ובמנהגי מהרי"ל בהלכות תפילת מוסף של יוה"כ הקשה למה אנחנו מאריכים בפיוטים על שעיר הפנימי, (שמוא כונתו למה שאומרים את מנין ההזאות, אחת, אחת ואחת וכו'), שהוא אינו מכפר רק על טומאת מקדש וקדשיו, והרי אין היום בית המקדש, לעומת השעיר המשתלח שמכפר על כל העוונות, ואין מאריכים בזה בפיוטים, וביאר בתירוץ ב' דהיינו משום שקדושת המקדש קיימת, וגם בזמן הזה הנכנס לשם חייב כרת, וגם בני חו"ל מתפללים על בני א"י שיתכפרו מהעוון הנורא הזה, משום שכל ישראל ערבים זה לזה.

נמצא מבואר שבתפלתנו הרי זה כאילו אנחנו ממש מסדרים את סדר העבודה בבית המקדש, ומבקשים את כפרתנו מעוונותינו.

ג. היסודות שעל פיהם בנוי סדר העבודה והקושי שבפיוט שלנו

יסוד הדברים הם שיש לנו בתורה את העבודה שכתובה בפרשת אחרי מות, מה שאנחנו קוראים ביום כיפור, ששם כתוב את כל סדר העבודה שבבגדי לבן, ויש לנו את המוספים שכתובים בפרשת פנחס, שזה המפטיר של יום כיפור, והם צריכים להשתלב יחד באיזו שהיא צורה.

והנה תניא ביומא דף י"ט ע"א חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, וזה מפני שהוא החליף בגדים חמש פעמים, וטבל לפני כל לבישת בגדים, וקידש ידים ורגלים אחר כל לבישה ולפני כל פשיטת בגדים, כלומר בבוקר כשלבש בגדי קודש קידש ידים ורגלים פעם אחת, ובהמשך בכל החלפת בגדים קידש פשוט טבל לבש וקידש, ובסוף היום כשפשט את בגדי הקודש ג"כ קידש ידיו ורגליו, והכהן גדול הוא זה שעובד את כל העבודה של היום הזה, וגם את העבודה של כל יום שנעשית ביום הזה, הכהן גדול הוא זה שעשה את זה, וכמה דברים דאגו חז"ל שיהיה יותר קל לכהן גדול, ופירשו את הטעם משום חולשא דכהן גדול, שזה באמת לא קל כ"כ כל העבודה הגדולה הזאת שהוא היה עושה.

והנה כיום התקבלו בעיקר שני סדרי עבודה, והם סדר "אמיץ כח", וסדר "אתה כוננת", וברוב המחזוריים מודפסים שני סדרים אלו, אבל התקבל יותר שבנוסח אשכנז אומרים את הסדר "אמיץ

כח", ובנוסף ספרד את הסדר "אתה כוננת", והנה סדר "אמיץ כח" יש בו מילים קשות לעומת הסדר "אתה כוננת" שזה קל יותר ומוכן יותר, וביסוד ושורש העבודה כבר העיר על הענין הזה, וכתב שכיון שהמילים של הסדר "אמיץ כח" הם קשות, לכן אלו שמנהגם לסדר לפי הסדר הזה מומלץ להם לשלב ולומר גם את הסדר "אתה כוננת", ושם יעץ גם היכן לומר את זה ועל חשבון איזה פיוטים, אבל העולם אינו רגיל בכך כלל, וכיום כבר יש אפילו מחזורים שכבר לא הדפיסו כלל את הפיוט "אתה כוננת", ולכן אנחנו צריכים להתאמץ להבין את הפיוט שאנחנו רגילים בו "אמיץ כח", ושעל ידו יתקיים לנו כאילו סידרנו את העבודה ממש בבית המקדש, ובפיוט הזה "אמיץ כח" אם לא מתכוננים מראש קשה להחזיק ראש בזה, כי מלבד שהמילים הם קשות, ואפילו עם מחזור מפורש וכיוצא בזה עדיין יש להתבונן מה באים לומר במילים אלו, ולהתבונן בכל זה תוך כדי העבודה אי"ז קל, אפילו למי ששגור אצלו ענייני סדר העבודה, וכ"ש למי שאין זה שגור אצלו ודאי וודאי שהוא צריך להתכונן לזה היטב, ומלבד זה אפילו לתפוס את עיקרי הדברים ג"כ יש קושי, מפני שיש כמה עבודות שמוזכרים ממש בשתיים שלש מילים בלבד, ובלי התבוננות היטיב עלולים שלא לשים לב לדברים חשובים מאד, ולכן קודם כל נפרט מהו באמת הסדר של העבודה, ואח"כ נעבור לפרש את הדברים לפי סדר הפיוט ולדון בדבריו.

ד'. סדר עבודות היום לפי הפיוט "אמיץ כוז" ואם זה כהלכה

תנינן את מחלוקת ר"א ור"ע, מש"ה גם הם בסדר שלהם רק שם הם הזכירו את ענין המוספין, אבל מ"מ הב"י הגיה את אותו הפיוט שיהיה כמו ההלכה, וכן הרבה אחרונים תיקנו תיקונים בסדר העבודה "אתה כוננת" ליישבו עם ההלכה, וכן כתב המ"א סי' תרכ"א סק"ד שהפיוט שלנו הוא אליבא דהלכתא, אבל בסליחות יש דברים שאינם אליבא דהלכתא, דוק ותשכח, עכ"ל, והאמת שאין סיבה שיהיה הבדל בין פיוטים לסליחות, אבל בסדר העבודה ודאי סברא גדולה היא שהיא צריכה להיות ע"פ ההלכה, ולכאן משמעות הדברים שלזה הוא מתכוין, וא"כ באמת צריך לידע לאיזה פיוט של סדר העבודה הוא קורא "הפיוט שלנו", שנדע שאת זה הוא פסק להלכה, כי יש הרבה מה לדון בכל הפיוטים, עכ"פ זה ודאי מבואר שהסדר צריך להיות לפי ההלכה.

והאמת שכך מבואר בגמ', דאמנם בדרך נ"ז ע"ב לא טען רבה רק שהוא סותר את עצמו, דהוא בר' יהודה וחדא ברבנן, א"כ מהתם לא שמעינן דבעינן למימר כהלכה, רק שצריך שמה שהוא אומר יהיה לכל הפחות לפי שיטה

הנה בסדר העבודה יש כמה מחלוקות תנאים, ומחלוקות ראשונים בביאור השיטות, והנה זה ודאי ברור שהפיוט הזה הוא כשיטת ר' אליעזר, והרמב"ם פסק כר"ע דהלכה כר"ע מחבירו, ולעומת זה הפיוט "אתה כוננת" מסודר לפי ר"ע, אבל האמת היא שגם הסדר "אתה כוננת" היה מסודר כר' אליעזר, והאחרונים תיקנו אותו כפי פסק הרמב"ם כר"ע, אבל הסדר "אמיץ כח" נשאר כר' אליעזר, והאמת היא שגם שאר הפיוטים המצויים בידינו שנכתבו על סדר העבודה נכתבו ג"כ כפי שיטת ר' אליעזר.

ובאמת בתוס' ביומא דף ה' ע"א ד"ה דכו"ע כתב לגבי ענין אחר שמנהגם היה לכתוב פיוטים שלא כמו ההלכה, והב"י כתב עפ"ז דמש"ה אין לתמוה ג"כ על בעל סדר העבודה "אתה כוננת" על כמה דברים, והאמת שבזה יש לבאר איך קרה הדבר הזה שכמעט כל מסדרי סדרי העבודה סידרו כמו ר' אליעזר, דהיינו שלא היה איכפת להם שיהיה כמו ההלכה, וכולם שוים בדבר הזה שעיקר הסדר נכתב ע"פ משניות יומא, ובמשנה אין דנים על ענין המוספין אלא בטבילה שלישית, ושם

אחת, אבל בדרך ל"ו ע"ב הרי רבה טוען לו איך שבקת רבנן ועבדת כר"מ, הרי מבואר דאע"ג דר"מ סבר הכי, מ"מ יש לו לסדר את העבודה כפי ההלכה.

וכבר נתבאר שהאמת היא שסדר העבודה "אתה כוננת" ג"כ נכתב כשיטת ר"א, אלא שהאבודרהם והב"י תיקנו אותו שיהיה כשיטת ר"ע, וכתב הב"י שהסיבה שתיקנו את זה, משום שכל המחברים פסקו כר"ע, ולפ"ז לכאוי יש בנותן טעם לתקן גם את הנוסח שאנו אומרים "אמיץ כח" שיהיה כשיטת ר"ע, ובאמת כך כתב בנשמת אדם, אבל מ"מ מנהג העולם אינו כן.

ולכן ננסה לראות אם יש שיטת ראשונים שסוברים כמו הסדר הזה, ונבאר שיש ראשונים שפסקו כר"א, וגם בשיטת ר"א בעצמו נחלקו הראשונים, והסדר שלנו "אמיץ כח" הוא או כפי שיטת רש"י על התורה בדעת ר' אליעזר, או כפי שיטת ר"י מלזניל והבעה"מ, שהעיד השוה שבהם הוא שלכל הפחות רוב המוספין נעשו בטבילה ג' ותמיד של בין הערביים הוא בטבילה ה', והספק הוא משום שבסדר הזה אין מוזכר את הקרבת שעיר החיצון, שזה ההבדל בין שני השיטות האלו, אלא שבבעל המאור לא שמענו שהוא סובר כר' אליעזר, אבל הר"י מלזניל ורש"י על התורה סידרו את סדרי העבודה כפי שיטת ר"א, נראה מדבריהם שסברו שכן הוא ההלכה, וכן ברמב"ן על התורה מבואר שהוא סובר כמו ר' אליעזר, ונראה יותר שבעל

הפיוט סובר כמו הר"י מלזניל והבעל המאור, כי לפ"ז ניתן להעמיס בדברי הפיוט שכתב תרב הטאות ומוספין הקריב כחוק, שכוונתו לכלול בזה את השעיר החיצון.

ולגבי הא דפסקו כר"א ולא כר"ע, כתב המים חיים שרש"י סובר דהא דהלכה כר"ע מחבירו, היינו דוקא מחבירו, ולא מרבו, ור"א היה רבו, ועיין בזה בכל הש"ס, ועיין בלחם משנה מה שכתב דסתם משנה דשבועות קאי כר"א, דלר"ע ילפינן מקרא דמלבד הטאת הכיפורים לאחר את שעיר החיצון אחר השעיר הפנימי, ולר"א דרשינן מינה על מה שזה מכפר זה מכפר, והכי תנן בסתמא במשנה בשבועות, מיהו בתוס' יו"ט ביומא שם כתב דר"ע נמי סבר דתרתו שמעינן מינה, ולא הוה ההיא מתניתין דלא כר"ע.

[יש לציין לדברי בעל המאור שטעו בעלי הקרובות במה שמנו את הפייסות, שהרי לא היו פייסות ביום הכיפורים, והרמב"ן התאמץ ליישב איך היו ד' פייסות ביום הכיפורים, ומזה אין להביא ראיה שהסדר צריך להיות כהלכה, דמעינן למימר שכל הנידון הוא שאין שיטה כזאת כלל, וזה טעות גמורה, אבל אם יש שיטה כזאת אע"פ שאינה להלכה אפשר דסגי בהכי, וגם כשיישב את הפייס הרביעי כר"מ שסבר שמקריבים את האברים שנותרו מחול, או כמ"ד חלבי שבת קרבין ביום הכיפורים אין הכרח שהוא סובר שדעות אלו הם להלכה, אלא שכבר אי"ז טעות לומר כן, הלכך אין להביא ראיה מדבריהם לענין זה].

ולפי מה שנתבאר לעיל סדר העבודה הוא כן, טבילה א', תמיד של שחר כפי הסדר של כל יום, עם קטורת, והטבת הנרות, טבילה ב', עבודת היום, וידוי ראשון על פר כהן גדול, הגרלה על שני השעירים, וידוי שני על הפר, שחיטת הפר, קטורת לפני ולפנים, הזאת דם הפר לפני ולפנים, שחיטת השעיר והזאת דמו לפני ולפנים, הזאת פר על הפרוכת, ואח"כ השעיר, ואח"כ משניהם יחד על המזבח הפנימי, טבילה ג', הקרבת אילו ואיל העם, אימורי שעיר הפנימי, והקרבת שאר עולות המוספין, פר, וז' כבשים, ולכאוי כאן הוא ג"כ הקריב את השעיר החיצון, טבילה ד', הוציא

את הכף ומחתה מקודש הקדשים, טבילה ה', [לרש"י על התורה כאן הוא המקום של שעיר החיצון]
תמיד של בין הערביים, קטורת, והדלקת הנרות.

ה'. פירוש הדברים לפי סדר הפיוט והרזובת כמת פרטים

בהתחלה מתחילים עם פיוט שמפרט את בריאת העולם קין והבל דור אנוש וכו' עד אהרן הכהן, להראות איך שכל בריאת העולם וכל הדורות הוא בשביל שיבא אהרן ויעבוד עבודה בבית המקדש, אבל לא נתעכב על זה, כי באמת זה פיוט בעלמא, וזה עדיין לא סדר העבודה.

אח"כ מגיעים להפרשת הכהן גדול ללשכת פלהדרין, מחזיקי אמנה וכו', שזה נעשה בטקס גדול, והיו מזים עליו מי חטאת לטהרו, שמא נטמא במת, והיה עובד בבית המקדש להתרגל בעבודה, עיין בסוגיא ביומא מתי זרקו עליו אם קודם העבודה אם אח"כ, ואין כאן מקומו כ"כ.

מזים עליו מי חטאת לטהרו עיין במנהגי המהרי"ל שהמהרי"ל היה אומר מחטאות שהיו שם, והטעם משום שהיו מזים עליו מכל החטאות שהיו שם, כמבואר בדף ד' ע"א. [איני יודע למה החזן אומר מזים וכו', האם משום שכאן מתקרבין כבר יותר לסדר העבודה, אולי יותר היה ראוי שיאמר או קודם לכן, קודם הפרשת הכהן גדול, או אח"כ, יותר קרוב ליום כיפור].

ככתוב בתורתך וכו', שמו' ימי המילואים אנו לומדים את הדין של פרישת שבעת ימים.

נלזים וכו', קוראים לפניו את סדר העבודה, שמא שכחת או שמא לא למדת, מעניין שכאן לא בנו על זה שחשדו אותו שהוא לא למד.

נוי זבחי יום לפניו יעבירו, ערב יום הכיפורים העבירו לפניו את הקרבנות להזכיר לו את העבודה, אבל לא העבירו לפניו שעירים, ומבואר בגמ' ביומא דף י"ח ע"א הטעם משום שזה בא על חטאים הרי זה יכול לגרום לו חלישות הדעת, שמא הוא לא יעליח בעבודתו לכפר על החטאים, ומ"מ דוקא השעירים שבאים לכפר על עם ישראל גורמים לו חלישות הדעת, לעומת הפר שמכפר על הכהנים, הם אינם גורמים לו חלישות הדעת, והביאור בטעם שנתנה לזה הגמ' הוא, כי הכהן גדול מכיר את האופי של הכהנים, שהם באותו אופי כמו שהוא, והוא יודע שהוא יוכל לגרום להם שהם יעשו תשובה, אבל השעירים צריכים לכפר על עם ישראל, וזה מדאיג אותו שהוא לא מספיק מכיר את האופי שלהם, והוא לא יכול להיות בטוח שיוכל לגרום להם לעשות תשובה, ולכן הוא מפחד שלא יתכפר להם, וזה יכול לגרום לו לחלישות הדעת, לכן את זה לא מעבירים לפניו, ושמא רמז לזה בתיבת "נוי", שדוקא את הזבחים שהם נוי העבירו לפניו, ואתא למעוטי את השעירים שאינם נוי.

סמך ביאת שמש צידו ימעטו וכו', המעיטו את מאכלו שלא יבא לידי קרי, ולדעת ר' יהודה בן נקוסא היו נותנים לו סלתות וביצים למסמסו, ופירש רש"י כדי לגרום לו שלשול במעיים, שלא יצטרך להתפנות באמצע העבודה, ויש לתאר לעצמינו כמה כח היה לו אחרי שלא אכל כ"כ הרבה, וגם מה שאכל כבר יצא ממנו, ובתוס' הרא"ש מפרש שהדברים האלו גורמים לו שיהיה לו עצירות, ורבנן טענו על ר' יהודה בן נקוסא שדברים אלו גורמים לחימום, ועיין אם לדבריהם נתנו דברים אחרים למטרה זו, וכן מבואר במאירי שהיו עושים כך לכו"ע רק בדברים אחרים, אבל הרמב"ם לא הזכיר את זה, ושמא לפי פירוש התוס' הרא"ש שהיו גורמים לו עצירות, וזה ע"י שמחממים את האוכל שבמעיים, שמא עצם הפעולה הזאת גורמת לקרי, ולכן לרבנן היו נמנעים לגמרי מפעולה זו, וע"י.

האם לימדו את הכהן גדול זפינה ואיזה זפינה לימדו אותו

שלימדו אותו חפינה, וכתב המהר"י קורקוס בפ"א מהל' יוה"כ ה"ו משום דאזיל לשיטתו שאין זה עבודה קשה, אבל לעומת זה הלח"מ שם הביא את דברי הרמב"ם עצמו בפ"ד ה"א שכתב להדיא שזה כן עבודה קשה, ועוד האריך בתמיהות רבות, ולכן כתב שודאי הרמב"ם חזר בו ממה שכתב בפירוש המשניות, והוא סובר שזה כן עבודה קשה, וההשמטה היא משום שזה כלול כבר במה שכתב שמרגילים אותו בעבודות, וכן כתב במים חיים בפ"ד ה"א ששם חזר בו הרמב"ם ממה שכתב בפיה"מ, אבל בשיח יצחק דף י"ט ע"א ביאר שהרמב"ם לא חזר בו, אלא הרמב"ם סבר שכונת הגמ' ללמדו חפינה היינו חפינה סתמא, והיינו תחילת החפינה, כלומר מה שהוא עושה בחוץ, ולגבי זה סובר הרמב"ם דקיי"ל שאי"ז עבודה קשה, כלומר שיש מי שסובר שיש דינים איך להכניס את הידים ואיך לסגור אותם, ולא קיי"ל כוותייהו, אלא קיי"ל חפינה כדחפני אינשי, אבל החפינה השניה שבקודש הקדשים ודאי שהיא עבודה קשה, ואת זה ודאי הוליקו אותו כדי ללמד אותו, אבל זה אינו מוזכר בגמ', ואין דרכו של הרמב"ם להביא את מה שאינו מוזכר בגמ', ושמעתי פירוש שאותו החפינה שבפנים הקושי שבו אינו קושי בקיום דיני העבודה, אלא שיש קושי להעביר מהכף לחפניו, ואת זה הוא יכול להתאמן גם בדברים אחרים, ואפשר ג"כ דמשום שאותה חפינה אינה מעכבת לא עשו עסק מהלימוד הזה, ועיין.

סבי שבטו ללמד חפן יוליכותו, הנה ביום הכיפורים בשונה מבכל יום, שבכל יום הקטרת הקטורת היתה לפי מידה, חצי מנה בבוקר וחצי בערב, ולעומת זה ביום הכיפורים הקטרת הקטורת לפי חפניו של הכהן גדול, וההקטרה היתה מתוך חפניו, והנה יש נידון בקטורת שבכל יום האם הכהן הקטיר את הקטורת מידי אדם מהכללי, ולכאן הכמות של חצי מנה לא נכנס לו בידי, כמו שחישב תוס' בכריתות דף ו' ע"ב שהכמות הרגילה שנכנסת לחפניים היא חומש מנה בלבד, אבל מ"מ ברור שבכל יום כהן אחר נכנס עמו, ועזר לו לשפוך לידי, אבל ביום הכיפורים הקטורת אינה חצי מנה, אלא מלא חפניו, והדין הוא שהוא חופן וחוזר וחופן, והיינו שבתחילה הביאו לו כלי עם ג' מנה של קטורת, ומתוך זה הוא נטל מלא חפניו, ואת זה הוא העביר לכלי, כיון שלקודש הקדשים הוא נכנס לבדו, והוא ג"כ צריך להכניס עמו יחד מחתה של גחלים, על כרחו הוא מעביר את הקטורת לכלי, והוא נכנס עם הכף והמחתה, ומניח את המחתה, ואז הוא צריך להעביר את הקטורת מהכלי לחפניו, וזה דבר קשה מאד, שהרי זה כמות של מלא חפניו, ולכן עשו לכף ידית ארוכה כדי שיעזר בזרועו, וכאן אומרים שמלמדים את הכהן גדול את החפינה שהיא עבודה קשה, וברמב"ם בפירוש המשניות כתב דלא קיי"ל הכי, שזה דוקא לפי מי שסובר שחפינה היא עבודה קשה, אבל אנן קיי"ל שחופן כדחפני אינשי ואי"ז עבודה קשה, ובאמת בהלכותיו לא הביא את הדין הזה

סמים לתמר בפנים אותו ישביעו, וכו' סמר בשרו וכו' סרו גם הם וכו', משביעים אותו שלא יעשה כמו הצדוקים, שהם הכניסו את הקטורת לקודש הקדשים כשהיא כבר מוקטרת על הגחלים, והכהן גדול בוכה על מה שחשדו בו, והבי"ד בוכים על מה שהם נכשלו לחשוד בכשרים, וידועה קושית המים חיים פ"א ה"ז שהרי הצדוקים סוברים שהפרושים טועים, וא"כ הם אנוסים בדעתם, והם יכולים להשבע כדי לקיים מצות הקטורת כתיקונה לפי שיטתם, ותירץ דמ"מ איכא דחמירא ליה שבועה, ועיי"ש עוד, ובאמת הך שבועה הוי נשבע לבטל את המצוה, ובזה אע"פ שהוא אינו חייב

לקיים את שבועתו אבל הוא עובר על שבועת שקר, ואסור לו להשבע, וכבר העיר כן הרש"ש יומא דף י"ח ע"ב, והעיר עוד הרש"ש דדמי לשבועת אונסין דש"י, ותירץ שהם אינם סוברים את הדרשא דנשבע לבטל את המצוה לא הוה שבועה, וכע"ז כתב השפת אמת שם, אבל ידועים דברי החזו"א או"ח סי' קכ"ז ס"ק י"ז שהחוטא אינו בעל דעה, אלא הוא נמשך אחר יצרו, ואע"פ שנחשדו להמשך אחר תאוות המראה, מ"מ לא נחשדו לעבור על השבועה, ובמה שלא נחשדו עדיין האמת שופטן ושולט עליהן, ובנוסח אחר אומרים בשמו בעל פה את אותו הענין, שהוא אמר שבתוך הלב הם יודעים באמת מי הם ה"גדולים" האמיתיים.

האם היו פייסות ביום הכיפורים ונעיין בדברי הפייטן

מנה פייסות, כמבואר בקטע עלצו תרום דשן וכו', וא"כ הכהן גדול לא היה תורם את הדשן, א"כ אין שום משמעות לחצות אצל הכהן הגדול, וכבר הקשה כן החות יאיר בכתב יד, הודפס במוריה קובץ ע"ז, וע"ע.

עלצו וכו', עיין מה שנתבאר לעיל לגבי מחלוקת הראשונים בענין הפייסות, וכעת נפרש את שיטת הפייטן שהיו פייסות, עוד יפיסו לדישון פנימי ומנורה, זה בכלל המחלוקת הנ"ל האם היה על זה פייס, או שהכהן גדול עשה את זה, ועשו ד' פייסות נפרדים, כדי להרגיש (מלשון נהלך ברגש) את העזרה ד' פעמים, עקב קטורת פייס חדשים ישלשו, כבר נתבאר שזהו דעת זה הפייטן שהיו ד' פייסות ביום הכיפורים, וחדשים היינו משום שזה מעשיר, לכן לא הניחו לאחד לזכות בזה פעמיים, ואע"פ שהכהן גדול הקטיר את הקטורת, יישב הרמב"ן את השיטה הזאת, שהפייס היה לגבי מה שהכהן הדיוט עלה ע"ג המזבח להביא גחלים להקטיר עליהם את הקטורת, ומזה שגם בזה הקפידו שיהיו כהנים חדשים מבואר שגם זה מעשיר, ולגבי דעת הרמב"ם בענין זה, דייקו האחרונים מדברי הרמב"ם שאע"פ שהוא הזכיר את הפייסות של תרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי, מ"מ כתב בפ"ב מעבודת יוה"כ ה"ה שהכהן גדול הביא את הגחלים לקטורת, ומזה למדו התוס' יו"ט יומא פ"ב מ"ב והמים חיים שסבר הרמב"ם שביום הכיפורים לא היו רק ב' פייסות ולא ד', ולכאן אפילו לשיטה זו

סביביו ישננו לעוררו עד חצות, משתדלים בכמה אופנים להעיר אותו כל הלילה, ע"י שידרוש או שדרשו לפניו, ומבואר בגמ' שיקירי ירושלים לא ישנו כל הלילה, כדי שיהיה רעש והכהן גדול לא ישן, והנה נחלקו הראשונים האם היו פייסות ביום הכיפורים, שדעת הבעל המאור שלא היו פייסות כלל, והכהן גדול עשה את הכל בכל, ובכלל זה ג"כ שהוא זה שתרם את הדשן, ולשיטתו מה שאמרו בגמ' שהקדימו את תרומת הדשן לחצות הלילה משום חולשא דכהן גדול, הכונה היא כדי שישאר לו זמן לנוח אחרי שהוא תורם את הדשן עד עבודת היום, ולעומת זה דעת הרמב"ן שהיו ד' פייסות ביום הכיפורים, כמו דעת הפייטנים שסידרו פייסות ביום הכיפורים, ולהלן יבואר דעת הרמב"ם בענין זה, ולדבריו מה שהקדימו את תרומת הדשן לחצות, זה בשביל שיהיה בטוח שיגמרו כבר עד הבוקר, ובכל אופן אח"כ נשאר לו זמן עד הבוקר ולכן כתוב שמעוררים אותו עד זמן שחיטה, לעומת משך היום שהיה עובד כל הזמן ולא היה לו מנוחה כלל, כמו שכתב בתוס' ישנים יומא דף כ' ע"ב, [וע"ע על הזמן שהמתין עד שיגיע שיעיר לעזאזל, ועיין בזה להלן], ובפיוט כתוב שהעירו אותו עד חצות, וע"כ למדו כתב כך, והניחא אם היה סובר שהכהן גדול תרם את הדשן היה ניחא, כי העירו אותו עד חצות ותרם את הדשן, ואז לא היה קשה כ"כ מה שהוא לא הזכיר את מה שהמשיכו להעיר אותו, אבל כיון שהוא עצמו

כבר לא קשה את קושית הרמב"ן על הבעל המאור למה הזכירו את הפייסות במשנה ביומא, וכעין זה היה מקום להקשות לשיטת הרמב"ם למה הזכירו את הפייס השלישי והרביעי במתניתין דיומא, אע"פ שהם אינם נוהגים ביום הכיפורים, אבל זה אינו קשה, דדוקא אם לא היו פייסות כלל הוא דקשיא מ"ט הזכירו דבר שאינו נוהג ביום הזה בכלל, אבל אי הווי ב' פייסות ניחא דאגב דידהו מזכיר ג"כ את כל הפייסות שהיו בכל יום, והרי גם לדעת הרמב"ן הזכירו מה שהיו זוכין בפייס שבכל יום אע"פ שביום הכיפורים לא היה כן, ערוך נתחים יחד פיס הרביעי, זה פייס רביעי, שבכל יום הפייס הזה היו מגרילים מי מעלה את האברים מהכבש למוזבה, כי בפייס השני בכל יום זכו כהנים להוליך את האברים עד חצי הכבש, וכאן עשו פייס נוסף מי מעלה אותם מהכבש למוזבה, והכונה להוליך מחצי הכבש עד ראש המוזבה, ולהקטיר אותם, ומה שאמר "יחד", שבזה אין הפייס דוקא לחדשים כמו שהיה בפייס של הקטורת, אלא הפייס

הזה הוא גם למי שכבר עבד, כמו שאמרו במשנה חדשים עם ישנים מי מעלה אברים מן הכבש למוזבה, ונחלקו הראשונים לגבי כל יום אם זכה בזה כהן אחד אם כמה כהנים, אבל ביום הכיפורים מבואר להדיא שהכהן גדול הקריב את האברים, וא"כ מה שייך בזה פייס כלל, ויישב הרמב"ן שהפייס הוא לענין הקרבת אברים ופדרים שנשאר מושבת שסמוכה ליום כיפור, לפי דעת ר' ישמעאל שחלבי שבת קרבים ביום הכיפורים, ומוזה מתבאר שאפילו הרמב"ן שהיקל וסבר שהכהן גדול אינו עושה את כל עבודות היום, והוא בעל השיטה שהיו ד' פייסות ביום הכיפורים, שכהנים הדיוטים זכו בכמה עבודות, מ"מ פשיטא ליה שאת כל עסק ההקרבה מתחילת ההולכה הכל עשה הכהן גדול, ולעומת זה באחרונים במים חיים ובאדרת אליהו של הגר"א הם למדו שכהנים הדיוטים הוליכו את האברים, אבל בראשונים לא מצאתי שיטה זו, ועיין עוד להלן.

עלה ברק השחר כגם הצופה, הכונה היא שעלו לעפות מלמעלה להיות בטוחים שכבר היה עלות השחר, והגיע היום להתחיל את העבודה, עליו פרשזו מסך בוך, כי תמיד הכהן גדול עובד בשמונה בגדים, והיום הוא יעבוד אחרי הטבילה השניה בד' בגדים, וכבר עכשיו עשו סימן שהיום הוא יעבוד בבגדי בוך, ערה סותו טבל ועט זהבים, עמד וקידש, הרי הוא טובל, ולובש בגדי זהב, ואחרי זה קידש ידיו ורגליו, כאן התבאר הטבילה והקידוש הראשון, ומקום הטבילה הזו היא ע"ג שער המים, כי היא אינה צריכה להיות במקום קדוש. אחרי הטבילה, במשנה וברמב"ם כתוב שהוא התנגב, וכבר דנו בו רבים אם זה חיוב, אם משום חציצה, אם משום איסור רחיצה ביום הכיפורים. ולגבי קידוש הידים והרגלים יש מחלוקת האם את הקידוש הזה הוא קידש מהכיוור אם מקיתון של זהב, ועריך לציין שכאן הוא קידש ידיו ורגליו רק פעם אחת, רק ללבישת בגדי קודש, אבל על פשיטת הבגדים הוא אינו מקדש כאן, כי כאן הוא פושט את בגדי החול, והוא אינו מקדש ידיו ורגליו רק לפשיטת בגדי קודש, וקרץ תמיד השחר, כאן הוא שוחט את התמיד.

פיקד למרקו, הוא שחט הכשר שחיטה, אבל בקדשים יש מצוה לשחוט את כולו כדי לקבל את כל הדם, וכאן אם הוא יגמור לשחוט הוא לא יוכל לקבל את תחילת הדם, לכן מירק אחר תחתיו.

והוא קיבל זורק, יש לציין שהזריקה הזאת פירושה להקיף את כל המוזבה והכבש, כי הוא שחט בצפון, והולך למערב ולדרום ולמזרח עד קרן מזרחית צפונית וזורק זריקה ראשונה, ומשם הוא ממשיך מערב לקרן מערבית דרומית וזורק זריקה שניה.

פירש הקטיר, "פירש" כי כשהוא מקטיר קטורת אסור לכל אדם להיות באהל מועד, והרי הוא מקטיר את הקטורת של שחר, וכבר נתבאר שכהן הדיוט מביא את הגחלים.

הטבת הנרות ביום הכיפורים לדעת הפייטן

הכי א"כ בדברי הפייטן ליתא להאי דיוקא כלל, והוי כל הפיוט כאבא שאול, אבל זה דחוק מאד בגמ' שם, (????????). ועיין בזה היטב.

ובעיקר מה שהפייטן לא הזכיר כאן את החלק הראשון של הטבת חמש הנרות, יש לדון האם הפייטן הזה סובר שאת הטבת הראשונה עשה כהן הדיוט, כלומר שצריך לברר אם יש שיטה כזאת, אבל ראשית נציין דהכי נמי איתא ברמב"ם פ"ד ה"א, שכתב שהוא שוחט וזורק, ונכנס להיכל ומקטיר קטורת ומטיב את הנרות, וא"כ הנידון הזה הוא גם בדעת הרמב"ם, והנה הרמב"ן שיישב את הפייטן שמנה את הפייסות, ביאר שהפייס של דישון המנורה היה להסרת הפתילה הישנה והאפר, כי עבודה זו היא כמו ביטול הקדרה לעומת הגשת הכוס לרבו, שלובש בשביל זה בגדים פחותים, ואם הכהן גדול היה עושה את זה היה יוצא שהוא היה צריך להחליף עוד הפעם בגדים, ולכאן' כוונתו דע"כ אינו כן, דא"כ נמצא שהוא היה מקדש ידיו ורגליו גם בפשיטה ולבישה זו, והיו מתרבים מספר הפעמים שקידש ידיו ורגליו ביום זה, ומה שהכהן גדול מטיב היינו שהוא רק נתן את הפתילה החדשה ואת השמן, שזה עבודה נקייה, הרי מבואר שאפילו לדבריו הכהן גדול הטיב את כל הנרות, וע"כ היה הטבת קודם הקטורת, אבל באמת מצאנו מי שחילק חילוק כזה, שכך צידד המיוחס לראב"ד וכן כתב התוס' רי"ד ביומא שהכהן גדול לא הטיב רק את ב' הנרות, אבל בכל זאת א"א ללמוד מדבריהם לדברי הרמב"ם ולדברי הפייטן, כי הטעם שלהם הוא שהעבודה של הכהן גדול מתחילה רק בשחיטת התמיד, וכל מה שקודם לזה לא היה בכהן גדול, אבל הטעם הזה

והטיב, זה הטבת המנורה, וזה מוזכר כאן אחרי הקטורת, וזה כמו שפסק הרמב"ם כרבנן ולא כמו אבא שאול, ובתלמיד הרשב"א יומא אות י"ב חלק וסבר דהלכה כאבא שאול, דהא אב"י סידר את סדר המערכה אליבא דאבא שאול, וגם ממה שתיקנו רבנן קשישי לאמרה בכל יום משמע שכך הוא ההלכה, ומ"מ גם לרבנן כאן מוזכר רק הטבת השניה, כי את הטבת הנרות חילקו לב' חלקים, בתחילה הטיבו ה' נרות ואח"כ ב', וזה נלמד מפסוקים, ונחלקו רבנן מה היא העבודה שמפסיקה ביניהם, ולרבנן בקטורת מפסיק להו, וא"כ מוזכר כאן רק החלק השני של הטבת.

לעיל בסדר הפייסות הזכיר הפייטן בפייס השני את הטבת הנרות, ובפייס השלישי את הקטורת, ובגמ' בדר' ט"ו דנו שם שיש ללמוד ממה שהתנא במשנה סידר כך את הפייסות דש"מ שהתנא הזה סובר כאבא שאול, וכן דייק המהרי"ל בדברי הפייטן, והוא מבאר שהפייטן סידר כמו המשנה רישא וסיפא כרבנן ומציעתא כאבא שאול, ולא חש לפי שמדקדק לומר שכל העבודות היו בכהן גדול, (?????????) ומיהו בעיקר הדיוק מהגמ' צריך לעיין שם היטב בסוגיא היכי משמע מהמשנה של הפייס כאבא שאול, דמאי שמעינן ממה שהטבת הנרות היה בפייס השני וקדם לקטורת, הרי באמת בפייס השני צריך לעשות פייס על הטבת חמש נרות שקדמו לקטורת לכו"ע, ועיי"ש ברש"ש שהעיר כעין זה, ושמא יש לבאר שאין הדיוק ממה שהזכירו את הטבת הנרות קודם הקטורת, דהא לכו"ע הטבת חמש נרות קדמו לקטורת, אלא עיקר הדיוק ממה שהזכירו בפייס את הטבת הנרות קודם לכל התמיד, שלפי אבא שאול גם הטבת חמש נרות היה אחרי דם התמיד, ואי נימא

מתאים רק לפי אבא שאול, שסובר שהחלק הראשון של ההטבה היה קודם שחיטת התמיד, אבל לפי מה שפסק הרמב"ם כרבנן דאבא שאול, ונתבאר דהכי נמי סבר הפייטן, א"כ החלק הראשון של ההטבה ג"כ היה אחרי דם התמיד, וא"כ מנלן לחלק הכי, ובאמת בנשמת אדם סי' קמ"ה הגיה בדברי הפייטן והוסיף הטבה קודם הקטורת, אבל אין זה מיישב את דברי הרמב"ם, ומיהו יש ליישב שמצאנו שיטה זו, דהנה במים חיים פ"ד מעבודת יוה"כ ה"א למד כך בשיטת תוס' דף ט"ז ע"א ד"ה אורויי, אבל לכאן יש לדון בדבריו, כי לכאן אי"ז מוכח לגמרי בדברי התוס', כי שם הוא דן לגבי שבעת הימים שקודם יום הכיפורים, ולא לגבי יום הכיפורים

עצמו, אבל בלחם שמים ליעב"ץ פ"ב מ"ב הוא טוען שכיון שהוא מתרגל לעבודה ביום הכיפורים א"כ אם הוא לא הטיב את ה' הנרות בערב יום הכיפורים מוכח שגם ביום כיפור הוא לא הטיב אותם, והמשנה ביומא היא כשיטת רבנן ולא כאבא שאול, עיין שם היטב בסוגיא, ולפ"ז מצינן למימר הכי בדעת הרמב"ם, וא"כ ממילא אין צריך להגיה בדברי הפייטן, ומיהו יתכן שיותר פשוט לומר דאע"פ שהיתה הטבה גם קודם ההקטרה לא הזכירוהו, שלא באו אלא לומר שהוא מטיב את הנרות, ובדאי עשה כמו בכל יום, ונקטו את לשון המשנה, שהוא נכנס להקטיר קטורת ולהיטיב את הנרות, וצ"ע.

הקריב, הכונה שהכהן גדול הקריב את אברי התמיד, וכבר נתבאר שזה כולל את כל העסק שבאברים, כולל הולכת האברים, וזה עבודה רבה מאד, [אגב יש לעיין מי לקח את הכבש ממקום הטבעות לבית המטבחיים, כי לדעת הרמב"ם גם הולכת הרחקה נקראת הולכה, והרי הכבש הוא גדול שמסתבר שהכהן גדול אינו יכול להוליכו לבדו, ומיהו האמת שדבר כזה שהכהן גדול אינו יכול לעשות לבד מסייעים בידו, כמו שיבואר לקמן לגבי שני גזירי עצים בתמיד של בבין הערביים, אבל יתכן שקודם ההפשט והניתוח אין להולכה דין של הולכת אברים], וניסך, זה ניסוך היין, פעולת כליל השלים, כלומר שבזה נשלם עבודת התמיד.

פרסו סדין וכו', כמו שנתבאר שדעתו כדעת ר"א שלא הקריב מוספין עם תמיד של שחר, פרוה בקודש מטבילה זו והילך יש דין שהטבילות עריכות להיות במקום קדוש, ולכן לא טבל באותו מקום שטבל טבילה ראשונה, אלא על גג בית הפרוה, וכתב תוס' דכיון שגגין לא נתקדשו ע"כ שהגג הזה היה שזה לקרקע העזרה, והלשכה היתה במחילה תחת הקרקע, ועיין בתוס' שאע"פ שהגג הוא שזה לקרקע העזרה מ"מ הוא לא היה פתוח לעזרה, משום צניעות טבילת הכהן גדול, ויש לעיין א"כ מהו פריסת הסדין בינו לבין העם, שם קידש ופשט, כאן הוא טובל טבילה שניה, והוא מקדש ידיו ורגליו ב' פעמים אחד על הפשיטה, וזו היא הפעם הראשונה שהוא מקדש על פשיטה, משום שזה פעם ראשונה שהוא פושט בגדי קודש, ועוד הוא מקדש ידיו ורגליו על הלבישה, ובפיזט מבואר שהמקום שהוא קידש ידיו ורגליו הוא בגג בית הפרוה, ובדאי הכי מסתבר, שהרי כבר נתבאר שהמקום הזה הוא קדוש בקדושת עזרה, ומבואר שאין צריך לקדש דוקא במקום של הכיור שהוא בין האולם ולמזבת, ודנו בזה, אבל בתוס' ישנים יומא דף ל"א ע"ב ד"ה פושט וכן בריטב"א שם מבואר שכל הקידושין הם בעזרה עצמה דוקא ולא בגג בית הפרוה, ולא נתבאר טעמם, ושמוא ס"ל דמ"מ צריך שהקידוש יהיה במקום של הכיור, פסע וטבל לבנים עט וקידש וכו', כאן מתחיל עבודת היום שמוזכרת בפרשת אחרי מות.

פרו מוצב וכו' שזה מקום השחיטה, כדי שהוא יהיה סמוך ביותר לקודש הקדשים, כי הכהן גדול צריך לקבל את כל הדם וללכת לקודש הקדשים, ומפני חולשתו הקריבו את הפר הכי קרוב שרק

אפשר, פניו ימה וראשו נגבה מעוקם, הכונה היא שהוא עומד לכיוון המזבח ופניו מעוקמים לצד ההיכל, והסיבה שהוא עומד כך, משום שאם הוא יעמוד שראשו יהיה לכיוון ההיכל נמצא שאחוריו יהיה לכיוון המזבח, וחוששים שהוא יטיל גללים, פגש וסמך וכו', והוא סומך במקום של השחיטה, ואע"פ שכעת הוא אינו שוחטו כלל, אלא סומך ומתודה על העוונות שלו ושל אשתו, ואח"כ הוא יחזור ויסמוך שנית ויתודה על חטאי הכהנים, אבל קודם לכן הוא מתודה על עצמו, כדי שיבא זכאי ויכפר על החייב, אבל הוא ואשתו כתב המאירי שהם כגוף אחד, ואחרי הוידוי השני אז הוא ישחוט, ובאמת יש נידון במקדש דוד אם סמיכה זו הראשונה יש לה דיני סמיכה, כי היא אינה סמיכה שנאמר עליה תיכף לסמיכה שחיטה, ומיהו בתוס' ישנים מבואר שיש לזה דין סמיכה לכל דבר, שלכן המקום של הסמיכה הזאת היא לפי המקום של הסמיכה שסמוכה לשחיטה.

נוסח הוידוי של הכהן גדול והשתזויית הכהנים

שלא יכירו בו אפילו חבירי הכהנים, דע"כ מזה ג"כ מבואר שהשם שהזכיר הכהן גדול ביום הכיפורים לא זהו השם שכל הכהנים היו מזכירים אותו בכל יום. אנא בשם וכו', כך הוא ע"פ הירושלמי, שבראשון הוא אומר "השם", ובשני הוא אומר "בשם", אבל גירסת המשנה שלפנינו בגמ' בדר"ט ס"ז ע"א הכא נמי איתא אנא השם, וגם הרמב"ם בין בפ"ב מעבודת יוה"כ ה"ז בין בפ"ד ה"א הזכיר שהכהן גדול אומר אנא השם, ועי' ברא"ש ביומא בסדר העבודה ובטור או"ח סי' תרכ"א שהביאו שנחלקו בזה הראשונים, דר"ח סבר דלא משגחינן בדברי ר' חגי שבירושלמי לגבי המשנה, והראב"ה סובר דאמוראי בקיאי בגירסא טפי מינן, הלכך הכי עבדינן, וביאר בתוס' יו"ט שמה שאומרים אנא "בשם" פירושו שהכהן גדול היה מבקש שבשם הזה המפורש שאני מזכיר תכפר עלינו. ומוזכרים בקטע הזה ג' שמות, וכך יוצא שעשרה פעמים הזכיר הכהן גדול את השם, כי בכל וידוי הזכיר ג' פעמים, ועוד פעם אחת בזמן הגורל כשאמר לה' חטאת, לפני ה', באמת גם כאן הכהן גדול הזכיר את השם המפורש, ולכן לדעת הרס"ג גם כאן צריך לומר "השם", כיון שאיננו אומרים כמו הכהן גדול, אבל אנחנו עושים כדעת הרי"ף גיאות שאפשר ג"כ לומר כאן את שם השם, כי אע"פ שאיננו אומרים כמו הכהן גדול, מ"מ כיון שזה

וכך היה אומר וכו', אנא השם וכו', המהרי"ל העיד שהמהר"ם היה מגביה את קולו כשהיה אומר אנא השם, בדוגמת הכהן גדול שהיה קולו נשמע עד יריחו, וגם מזה נשמע שה"ץ שמסדר את העבודה יש לו התייחסות כמו הכהן גדול בזמן העבודה. ומה שאומרים כאן "השם", ולא אומרים כמו קריאת השם, משום שהכהן גדול היה מזכיר כאן את השם המפורש, וא"כ אי"ז נכון להגיד את השם בכינויו, כיון שלא כך היה הכהן גדול אומר, לכן אנחנו רק אומרים את המילה "השם". נחלקו הראשונים מהו שם המפורש, הרא"ש ביומא פ"ח סי' י"ט הביא את דעת רב האי גאון שסובר שזה שם בן מ"ב אותיות, אבל הרא"ש חולק עליו שהשם המפורש היינו הזכרת השם ככתבו, וכן הוא דעת הרמב"ם פ"ב מעבודת יוה"כ ה"ז, ובתוס' יו"ט יומא פ"ז מ"ב הביא בשם הרמ"ק שיע"ל שבכל זאת זה שונה ממה שהיו מזכירים כל יום בבית המקדש, ויש לציין למאי דאיתא בירושלמי והובא בתוס' סוטה דף מ' ע"ב שלא היו זזין משם עד שהיה השם מתעלם מהם, ובר"ח יומא דף ל"ז ע"ב ג"כ הביא את זה, והסמיק את זה על הפסוק זה שמי לעלם, שהוא מלשון העלם, שהיה מתעלם מהם, וכן איתא ברמב"ם פ"ב מעבודת יוה"כ ה"ז דכיון שרבו פריצים היה הכהן גדול אומר את השם בקול נמוך ומבליעו בנעימת הכהנים, כדי

פסוק אנחנו קוראים את הפסוק כדרך קריאת הפסוקים, עיין טור סי' תרכ"א וב"ח וב"י, וכך הסיק המ"א שם, חטאתי עויתי פשעתי, מהקל אל החמור, כי הטא היינו שוגג, ועון היינו מזיד, ופשע היינו במרד, וכדעת רבנן לא כר"מ, לפני ה', זה עדיין אמצע הפסוק, כי סוף הפסוק זה תטהרו, ובהמשך יבואר למה עצרנו כאן באמצע הפסוק.

והכהנים והעם וכו', כך הוא בפיוטים של סדר העבודה, ולפי הגירסא שלפנינו במשניות ובגמ' הכי איתא במתניתין יומא דף ס"ז ע"א אחר הוידוי של השעיר המשתלח, ובירושלמי יומא פ"ג ה"ז איתא שכשהכהן גדול הזכיר את השם המפורש הקרובים היו נופלים על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם, והובא בר"ח יומא דף ל"ז ע"ב, והמשמעות הפשוטה היא שלא היה אחד שעשה את שני הדברים, אבל במשנה הנ"ל ובפיוטים לכאן לא משמע כן, ומיהו בגירסאות הקדומות לא היה מוזכר במשנה רק שהיו עונין אחריו "ברוך שם" בלבד, וגם הגר"א מחק את זה מהמשנה, ובתוס' סוטה דף מ' ע"ב ד"ה וכל ביאר את דברי הירושלמי שהקרובים היו משתחוים וכ"ש שהם היו אומרים "ברוך שם", והרחוקים לא היו משתחוים רק היו אומרים "ברוך שם", ולפי זה ניהא קצת גירסת המשנה והפיוטים דמיירי לגבי אלו שהיו קרובים, ובמרדכי יומא רמז תשכ"ז בשם הריב"א העיר על הפייטן שלא חילק בין הקרובים לרחוקים, ולהנ"ל לפי דברי התוס' הקושיה היא מ"ט הוא לא הזכיר את מה שהיו הרחוקים עושים, והרדב"ז ח"א סי' תת"י ביאר את החילוק בין הקרובים לרחוקים ע"פ דברי התוס', שהקרובים מפני שהם שמעו את השם מש"ה הם היו משתחוים, כביכול אינם יכולים לעמוד מפני רעד ורתת של שמיעת השם, לעומת הרחוקים שהם לא שמעו כ"כ את השם, (והיינו שלא שמע להדיא, כי את קולו של הכהן גדול שמעו עד יריחו), הם לא היו משתחוים, ובזה

הוא מתרץ את דברי הפייטן שהמסדר לא סידר את מה שהיו הרחוקים עושים, משום שכל ענין סידור העבודה הוא זכר ודוגמה למה שהיה הכהן גדול עושה, ואין לנו לעשות זכר לרחוקים, כי אנחנו כמו הקרובים, כי כולם קרובים לשמוע מפי הש"ץ מה שהוא אומר, וממילא נלמד מזה ג"כ שסדר העבודה שאנו אומרים זה כאילו שאנו ממש מבצעים את זה בשעת האמירה, [ויש שפירשו שהרחוקים הכונה מי שלא היה בעזרה, שמחוץ לעזרה יש איסור של אבן משכית], ומיהו עדיין לא נתבאר מ"ט לא הזכיר הרמב"ם ענין זה, שהרי הרמב"ם סידר לפי מה שהיה ויהיה בבית המקדש, ויתכן שיש ללמוד מזה שהרמב"ם לא סבר את דברי הירושלמי, וצ"ע, ואת זה היו עושים בכל שם ושם בכל וידוי וגם באמירת לה' חטאת, כלומר עשר פעמים ביום כולם היו כורעים ומשתחוים, ואומרים ברוך שם, אבל אנחנו מזכירים את זה רק בסוף הוידוי, וגם בנוסח "אתה כוננת" שכתוב שם והכהנים וכו' אחר אמירת לה' חטאת, מ"מ שם אין העיבור כורע ומשתחוה, ובהמשך יבואר בזה דברי התוס' יו"ט.

ואף הוא היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים ואומר להם תטהרו, כן הוא בפיוטי סדרי העבודה, ואין לזה מקור בגמ', אבל בדברי הרמב"ם פ"ב מעבודת יוה"כ ה"ז כתב ענין זה, ועיין בב"י סי' תרכ"א ד"ה והכהנים שכתב בתוך דבריו שדבר זה מוזכר בברייתא, והנה הפירוש הפשוט במאמר הזה לכאן הוא כמו שפירש האבודרהם בפירושו לסדר העבודה, שהוא היה מקפיד לגמור את השם בזמן שהציבור אומרים ברוך שם, כדי שהציבור לא ישמעו את השם המפורש, כלומר שהיא היה יכול להאריך יותר בהזכרת השם, אבל קיער כדי שלא ישמעו, ואז כשגמרו לברך את השם הכהן גדול מסיים את הפסוק, שזה תיבת "תטהרו", ולפ"ז כן היה

הדבר בכל הזכרת השמות, אבל הטור או"ח סי' תרכ"א פירש להיפך, שהכהן גדול היה יכול להגיד יותר מהר את השם, אבל בכל זאת הוא היה מאריך בכונה בשם עד שכולם יגמרו לומר ברוך שם, ואז הוא היה מסיים את הפסוק "תטהרו", והביאור בזה הוא שזה כאילו שהכהן גדול מברך את העם שיקוים בהם "תטהרו", ובה מבוואר מה שאומרים בפיוט שהכהן גדול אומר "להם" תטהרו, שאם אין הכונה רק שהוא גומר את הפסוק בלבד א"כ הוא אינו אומר להם כלום, אבל לפי ביאור הטור הדבר מובן, שהכהן גדול מבשר להם על כפרת עוונותיהם, ובב"י שם ד"ה והכהנים הביא מחלוקת האם גבי הזכרת השם על הגורל ג"כ אומרים כעין זה, שהוא היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים ואומר "חטאת", והב"י שם הכריע כדעת הסוברים שלא לאמרו גבי הגרלה, משום שזה אינו מוזכר בברייתא וברמב"ם, ולהנ"ל לפי ביאור האבודרהם בודאי גם שם שייך אמירה זו, שהכהן גדול התכוין שלא להאריך בשם יותר מאמירת "ברוך שם", ואח"כ הוא אומר תיבת

חטאת, אבל לפי ביאור הטור אין מקום לאמירה זו כלל אלא בסוף כל זידידי בלבד, ששם בלבד היה הכהן גדול משתתה בהזכרת השם כדי לומר להם תטהרו, משא"כ בהגרלה יתכן שהוא היה מסיים תיבת חטאת בעודם אומרים "ברוך שם", וכעין זה מבוואר בתשובת ר' אברהם אבן מיגאש שבאבקת רובל סי' כ"ז, ובתוס' יו"ט שם ביאר שזה הסיבה שרק בשם הזה אנחנו כורעים ומשתחוים, שבכל מקום שאומרים לפני ה' "תטהרו", תיקן הפייטן שהש"ץ יאמר לציבור "תטהרו" כמו שהיה הכהן גדול אומר לכל העם, והיינו שהש"ץ הוא בדוגמת הכהן גדול, וכאילו שהוא אומר את השם, ואז כולם כורעים ומשתחוים, ואז הוא מברך את הציבור שיקוים בהם "תטהרו", וכעין מה שנתבאר לעיל מהרדב"ז לגבי הקרובים והרחוקים, וכתב הרש"ש שעכשיו נוהגים שהחזן והציבור אומרים את זה ביחד ובמרוצה וחפזון, ואינו נכון, ובאמת יש מקומות שהש"ץ אומר את זה בניגון מיוחד כדי להשמיע לכולם את תיבת "תטהרו", ואתה בטובך הגדול וכו'.

צעד לילך וכו', מהו עדה, לעומת הפר שהיה משל הכהן גדול, עמודים וכו', למעוזה עריך שיהיו שוים במראה בקומה ובדמים ובלקחתן כאחת, לכפר עון בת השובבה, זה עם ישראל, לעומת הפר שהיה מכפר על הכהנים בלבד.

צהוב חלשים טרף והעלה מקלפי, נאמר במשנה טרף בקלפי והעלה שני גורלות, גורלות היינו שתי חתיכות של זהב שהיה חקוק על אחד לשם, ועל אחד לעזאזל, ואמרו בגמ' שהטעם שטרף את הגורלות כי היכי דלא ניכוין ולשקול, ופירש רש"י שלקח במהירות, כדי שלא ימשמש באיזה כתוב שם השם כדי להעלות אותו בימין, כי זה היה סימן טוב אם זה היה עולה בימין, אבל אם הוא היה מכוין אי"ז הגרלה, ולא יקיים את ההקרבה כדן כלל, אבל בכל זאת חששו שמרוב הרצון שלו שיעלה לו בימין הוא ישבח שהוא מבטל את מצות הגרלה, והוא עלול להפסיד שלא יעאו ידי חובה בכל הקרבנות, והאמת היא שהוא יפסיד מזה, כי בהמשך הלשון של זהורית לא ילבין, כי הרי הוא לא עשה עבודה כדן, ואז יהיו לו בושות גדולים, ובכל זאת חוששים שבשביל שיהיה עכשיו סימן טוב הוא עלול למשמש ולהעלות בימין, וזה מוסר השכל גדול ביותר, ובריטב"א אחר שהביא את הפירוש הנ"ל בשם תוס', הוא פירש ש"טרף" כדי שלא ליתחזי לאינשי דקא מכוין ושקיל, וא"כ באמת לא חששו שהכהן גדול יעשה כך, ענת והגריל וכו', כאן העלה את הגורלות, כל גורל ביד אחת, וכיון שהשעירים עומדים בשני צדדיו, הרי על ידי העלאת הגורלות נקבע על כל שעיר שהוא יהיה מה שעלה ביד שסמוכה אליו, שאם עלה ביד ימין הגורל לה' הרי השעיר

הימיני הוא לה', והוא הניח את הגורלות על השעירים, ואמר לה' הטאת על השעיר לה'.
עיין בב"ח שביאר את הנידון למה בוידוי אנו אומרים "השם", שכיון שזה סיפור דברים אם
הוא מזכיר את השם יש בזה נדנוד של הזכרת שם לבטלה, ולפי"ז הוא כתב שגם כאן נאמר "להשם"
הטאת, ולא נזכר את השם, אבל המ"א הסיק לא כדברי הב"ח, אלא להזכיר את שם ה' בכינויו,
וביאר בשו"ע הרב משום שגם כאן זה פסוק, דהא כתיב "אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו הטאת",
אלא שכתב עוד בשו"ע הרב דמ"מ כיון שאי"ז ממש כלשון הפסוק כאן עדיף טפי לומר להשם
הטאת, צותתיו ענו לו וכו', כמו שנתבאר לעיל שגם כאן הכהנים והעם היו משתחיים ואומרים
ברוך שם, ובסדר "אתה כוננת" זה מוזכר, אבל גם שם אין הציבור משתחיים, וכבר נתבאר הטעם
למה זה אינו מוזכר כאן, ולמה אין משתחיים כאן.

צבע זהורית קשר בראש המשתלח, האמת היא שהוא קשר גם בעזואר של השעיר לה', וזה לא
הוזכר כאן, וכנראה שזה משום שבזה אין משהו כ"כ מיוחד, לעומת מה שהוא קשר בראש השעיר
המשתלח, שזה היה מלבין לסימן של כפרת העוונות, ולזה כולם היו מצפים ומיחלים,
ולגבי לקיחת הלשון זהורית לעזאזל, דן בתוס' ישנים דף ס"ז ע"א איך זה דוחה את איסור הוצאה
מחוץ לתחום, ולקיחת הלשון אינו מעיקר הדין, כי בתחילה היו קושרים אותו בפתח ההיכל, ומפני
שאירע שלא היה מלבין תיקנו שיקשרנו בראש השעיר, ותירץ א' שהיו מביאים אותו מאתמול, ב'
שהביאו על ראש השעיר והו"ל מחמר כלאחר יד, ועיין איך מהני כלאחר יד לגבי הוצאה מחוץ
לתחום, ועיי"ש עוד אם היו ב' לשונות של זהורית, והאריכו בזה האחרונים, ציגתו אמן נגד בית
שילוח, שהוא העמיד את השעיר המשתלח לכיוון שער המזרח, שמשם היו מוציאים אותו לעזאזל.

צלח וכו' כאן הוא חוזר אל הפר שלו, שבו הוא מכפר על הכהנים, והוא מתודה על הפר וידוי שני,
על אחיו הכהנים, לעומת הוידוי הראשון שהוא התודה רק על עצמו ועל אשתו שהיא כגופו, כאן
הוא חוזר ומתודה על אחיו הכהנים, דמוטב שיבא זכאי ויכפר על החייב, והנה היה צריך להיות
שהוידוי הזה יהיה רק על אחיו הכהנים בלבד, ומ"מ מבואר שהוא כולל את עצמו בוידוי הזה,
וביאר תוס' ישנים דף מ"ג ע"ב דהיינו משום שעדיין לא נגמרה כפרתו, ולכאן' פירוש דבריו שבזה
הוא מתודה על הטא שאירע בין הוידוי ראשון לשני, ועיין בסוגיא בשבועות דלר"ש דסבר
שהוידויים הם מכפרים על הכהנים במקום שעיר המשתלח ניחא דאיכא ב' וידויים, ועפ"ז כתב
השיח יצחק דלר"ש פשיטא שהכהן גדול צריך להזכיר את עצמו בוידוי השני.

ואף הוא וכו' לשבט משרתיך, ומיהו הכפרה בפר היא רק לכהנים ולא ללוויים, וקצת צ"ע הלשון,
והעיר מזה הקרן אורה בהוריות דף ו' ע"א.

קח מאכלת חדה ושחטו כסדר, כאן לא הוזכר שמירק אחר שחיטה על ידו, ונחלקו בזה הראשונים,
בתוס' רי"ד דף מ"ג ע"ב כתב להדיא שמירק אחר על ידו, והוא כותב שזה ק"ו מהתמיד, משום
שהוא יותר טרוד לקבל את דם הפר ממה שהוא טרוד לקבל את דם הכבש, וכן מבואר בדברי
המאירי בביאור המשנה שבדף נ"ג ע"ב, ולעומת זה בספר ערוגת הבושם מהדור של בעלי התוס'
בביאורו לפיוט אמיץ כח הוא כותב שבפרו לא מירק אחר שחיטה על ידו, והוא אינו מבאר בזה
טעם, ועיין בזה באחרונים שדנו בטעם הדבר, ומבואר בדבריהם דלמ"ד שחיטת פרו בזר פסולה
ניחא, דגזרו חכמים שמא יבא האחר לשחוט, ועיין דהוה מצו למימר דאע"ג דקיי"ל דשחיטת פרו
כשרה בזר, מ"מ לכתחילה ודאי הוא צריך לשחוט, לכל הפחות משום מצוה בו יותר מבשלוחו,
וזה נ"מ לענין השעיר, שבזה הוא אינו בעלים, ועיין לקמן מה שנכתוב בענין השעיר, ויש מי
שמבאר שהוא לוקח מאכלת חדה כדי שיגמר השחיטה מיד, ולא יצטרכו מירוק, קיבל דם במזרק

ונתנו לממורס, וכו', כי בעת הוא אינו הולך לזרוק את הדם, אלא להקטיר את הקטורת, ויש כאן דבר מיוחד שאינו מעוי במקומות אחרים, שהוא עוצר באמצע עבודה אחת לעבודה אחרת, וכאן אחר השחיטה קודם הזריקה הוא מקטיר את הקטורת, וביאר הספורנו שאחרי ששחט הוא כבר התכפר וראוי להכנס לקודש הקדשים, וכשהוא נכנס עיקר הכניסה והכבוד הוא הכניסה להקטרת הקטורת, כלומר שבעצם בתחילה הוא אינו ראוי להכנס כלל, ומיד כשהוא נכנס צריך להכנס עם קטורת, לכן מיד אחרי השחיטה כשכבר יש כפרה אז הוא ראוי להכנס, ולכן הוא נכנס ראשית עם הקטורת, ואח"כ עם הדם, [ויש לעיין שכבר לפני הכניסה לפניו בשביל הקטורת הוא כבר הכין את השעירים לה' ולעזאזל, ועיין אם זה ג"כ שייך לענין הזה].

עבודת הקטורת שבקודש הקדשים

אז ממילא מסתבר שגם בבוקר הוא השתמש באותה המחתה שהוא נכנס בה בהמשך לפני ולפנים, אבל מ"מ אין בכל זה נ"מ לדעת זה הפייטן, שהרי הוא מנה ד' פייסות, הרי נתבאר שבקטורת של שחר כהן הדיוט הביא את הגחלים, א"כ לא נאמרו חילוקים אלו אלא בקטורת שלפני ולפנים.

קוח הלך לקחת לוחשות גחלים בוערות, חת חתה הכהן גדול בעצמו ממוזבח החיצון, במחתת פרוים, במחתה מזהב אדום שקרויה פרוים, משום שזה דומה לדם הפר, קלה המחתה היתה קלה יותר מבכל יום, כדי להקל על הכהן גדול, וגלד רך שדפנות המחתה היו דקות יותר מבכל יום ג"כ להקל עליו, מ"ד ע"ב, וארוכת יד גם זה להקל עליו, שהיה לה ידיית ארוכה כדי שהיא תגיע לבית השחי שלו וכך יותר קל לשאת את המחתה הזאת, קדר לתוכה שלושת קבין גחלים, גם זה שונה מכל יום, כי בכל יום היה היתה במחתה של ד' קבין ומעביר לשל ג' קבין, כדי שהיא תהיה גדושה, וכל יום לא חתה בשל זהב כדי שהיא לא תתחסר, והתורה חסה על ממונם של ישראל, אבל היום להקל על הכהן גדול הוא חתה מיד במחתה של ג' קבין, ובה היה מכניס, ועיין מה שהעירו בזה שבכל יום היה מקטיר על ג' קבין חצי פרס קטורת, והיום היה מקטיר רק מלא חפניו, שזה הרבה פחות, ואם עשו כך משום כהן גדול שיש לו ידיים גדולות, הרי לפעמים גם זה לא יספיק, ועיין, קרבנו לו בזך כף ריק,

בד' הקטעים הבאים מזכירים את עבודת הקטורת המיוחדת ליום הזה, וכאן הוא נכנס לקודש הקדשים פעם ראשונה, אבל כאן אין איזה דבר מיוחד שאנחנו עושים ממונו עסק, כמו בפעמים הבאות שאומרים אחת ואחת כמו שיבואר, ומי שאינו מתבונן במה שהוא אומר עלול לא לשים לב כלל לעבודה הגדולה והחשובה שהוזכרה כאן, שעליה נאמר כי בענן אראה על הכפורת, ולכן אנחנו נאריך ונפרט היטב את פרטי קטעים אלו במיוחד.

ראשית פותחים בלקיחת הגחלים ממוזבח החיצון לצורך הקטרת הקטורת, והאמת שבכל הקטרת קטורת במוזבח הפנימי עשו כך, אלא שכאן באים להדגיש את הדברים המיוחדים והשונים ביום הזה משאר הימים, וחלק מהשינויים הם כדי להקל על הכהן גדול שעבודתו רבה, וחלק מהשינויים הם מחמת השינוי בהקטרה הזאת מההקטרה שעל המזבח, ויש נידון האם הדברים האלו היו שונים ג"כ בבוקר כשהוא מקטיר את הקטורת במוזבח הפנימי, וזה תלוי במחלוקת הנ"ל האם היו פייסות ביום הכיפורים, שאם הכהן גדול עשה את זה ממילא גם אז יש לנו להקל ממונו, אבל יש דברים שאין בהם צורך בבוקר גם אם הכהן גדול עשה את זה, אלא שמסתבר שלא עשו שני מחתות מיוחדות ליום כיפור, וממילא אם כבר יש צורך בחלק מהדברים המיוחדים, והיינו בכמות של תכולת הגחלים,

וגדושת דקה וכלי מלא בסממני הקטורת שהחזירן למכתשת להיות דקה מן הדקה.

קלט וחפן הוא נטל את הקטורת בחפניו, וזה החפינה הראשונה, והריק לתוך בוך וריקן את חפניו לתוך הכלי הריק שהוזכר לעיל, קפץ מחתה בימין ובזך בשמאל את המחתה של הגחלים הוא החזיק ביד ימין ואת הבזך שזה הכלי עם הקטורת ביד שמאל, ואע"פ שנטילת הכלי עם הקטורת זה הולכה, וזה חשוב יותר מהולכת הגחלים, מ"מ כיון שהמחתה כבדה וחמה היה נוטלה בימין, קיש צעדיו לפרכות כאן הוא הולך בין ב' הפרוכות שהיו בבית שני כדי להכנס לקודש הקדשים, והלשון קיש צעדיו י"א שזה מלשון שהיה נשמע קולו, וי"א דהיינו ע"י טבעת שהיתה בראש המחתה, ע"י רש"י דף מ"ד ע"ב, וי"מ ע"פ הזוהר שקשרו לרגלי הכהן גדול שלשלת זהב שאם ימות בקודש הקדשים ימשכו אותו בשלשלת, ועי"ז היה נשמע קול הליכתו, וקרוב לבדים, כאן הוא נכנס לקודש הקדשים, וזהו כמו לשון המשנה נ"ב ע"ב, אבל הגמ' מקשה על זה שהרי בבית ראשון לא היו ב' פרוכות, כי כל ענין ב' הפרוכות הוא במקום הכותל אמה שהיה בבית ראשון שיש עליו ספק אם הוא שייך לקודש אם לקודש הקדשים, ובבית שני שהיו ב' פרוכות לא היו ארון ובדים, ומש"ה אמרינן תני "מקום ארון" ו"כבין הבדים", וא"כ גם כאן צריך לפרש את הכונה לכבין הבדים, קטורת שם בינימו כאן הוא היה שם את הקטורת ע"ג הגחלים, אבל האמת שקודם לכן הוא היה מעביר את הקטורת מהבזך לחפניו, וזה עבודה קשה, כמו שכבר נתבאר לעיל, כי כמות הקטורת היא מלא ב' חפניו, ואין לו יד נוספת לשפוך לחפניו, ולכן היה למחתה ידית ארוכה, והוא היה תופס את הידית בזרועו, וכך הוא מנענע ושופך את כל הקטורת לחפניו, והפייטן לא הזכיר את הענין הזה כלל, ועישן המתין עד שיתמלא הבית עשן, ויצא הוא יצא בהליכה אחורנית.

והנה הרמב"ם כתב שהוא הלך אחורנית עד שהוא יצא מהפרוכת, לכאן ברור שבין הפרוכות דינו כמו בקודש הקדשים, ויש לו ללכת דרך אחוריו, ואע"פ שהרמב"ם נקט בלשון יחיד עד שייצא מן הפרוכת, מ"מ פשוט שכתב כך משום הבית הראשון כמו שמבואר ממהלך דבריו שם שנקט לשון של הבית הראשון, ואין לדייק מדבריו לגבי הבית השני כלום, אלא שיש לעיין איך הכהן גדול הולך בין שתי הפרוכות ביציאתו מקודש הקדשים, דלכאן היה צריך שילך כשפניו למערב לצד הארון, כי איזה ענין יש שיהיו פניו לצד צפון, וכי יש ענין שפניו יפנו למקום הכניסה, וא"כ לכאן מסתבר יותר שהוא הולך על צדו, ופניו לצד מערב לצד הארון, ועיין בזה.

עיין ברא"ש שהביא שבסדר העבודה אתה כוננת כתוב שטמטם עיניו ויצא, והכונה שהוא היה עוצם את עיניו בקודש הקדשים עד שהוא יצא משם, ולכאן גם לשיטה זו שהוא עצם את עיניו אי"ז רק לאחר שהוא סיים את העבודה, וכך משמע מהנוסח של אתה כוננת, שרק אחרי שהוא סיים את העבודה הזכיר שטמטם עיניו, אבל הרא"ש הוכיח מהירושלמי שלא היה צריך לעצום את עיניו, אלא כל זמן שהארון היה שם היה נכנס ויוצא לאורו של הארון, ואחר שניטל הארון היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא, וכתב שבבבלי לא נתבאר ענין זה, ובאמת איתא להדיא בבבלי שאין בזה איסור, שהרי אמרו ביזמא דף נ"ד ע"א שבשעה שהיו ישראל עולין לרגל היו גוללים את הפרוכת ומראים להם את הכרובים שהם מעורים זה בזה, ואמרו שם שהאיסור לא יבואו לראות כבלע את הקודש אינו קיים אלא בשעת הכנסת הכלים לנרתק, הרי מבואר שאין איסור להסתכל בקודש הקדשים, מיהו אכתי מצינן למימר דמ"מ יש ענין להמנע מזה ככל האפשר, שהרי אמרו ביזמא דף נ"ב ע"א שכשהכהן גדול הולך בהיכל לאו אורח ארעא שהוא ילך במקום

שהוא יכול לראות בתוך קודש הקדשים, וביאר רש"י שאי"ז דרך ארץ שיהיו עיניו ניוזנות מהשכינה, ומש"ה כתב הרא"ש רק שזה אינו מבואר בבבלי, מיהו לגבי מה שמבואר בירושלמי שלאחר שניטל הארון היה לו חושך גמור, והיה צריך לגשש להכנס ולצאת, יש לעיין ממה שמבואר בזבחים דף נ"ה ע"ב שהיה לול קטן לאחורי בית הכפורת, ועיין בזה, ומה שהביא הרא"ש מסדר העבודה אתה כוננת, כך היה הנוסח הקדמון בזמן הראשונים, וכן הוא בנוסח של האבודרהם ועוד ראשונים, אבל הב"י הגיה ע"פ הרא"ש טהור לב וכו', וכן הוא לפנינו.

וביציאתו עכשיו הוא משאיר את הכף והמחתה בקודש הקדשים, עד הטבילה הרביעית שאז הוא יוציא אותם, והטעם שהוא אינו מוציאם עכשיו, והוא נכנס אח"כ במיוחד ע"י טבילות וקידושי ידים ורגלים במיוחד, הנה לגבי המחתה ביארו היטב הר"י מלוניל פ"ז מ"ד והמאירי בדף ל"א ע"ב שהוא צריך להניחם כדי שיגמרו כל הבשמים להיות נקטרים, ובדבריהם נראה שזה הביאור גם לגבי הכף, אע"פ שהוא כבר גמר את העסק עם הכף, כפי הנראה סבירא להו דמ"מ הם שייכים זה לזה ובבת אחת הוא צריך

להוציאם, אבל בחידושי רבינו הלל על תורת כהנים פרשת אחרי סוף פרק ה' הקשה מ"ט הוא אינו מוציא את הכף, ומבואר דפשיטא ליה מ"ט הוא אינו מוציא את המחתה, ולכאוי' היינו כנ"ל, אלא דלא ניהא ליה שהטעם הזה יועיל לגבי הכף, וע"ז הוא מתרץ שזה משום שהוא מתפלל בהיכל, ולא אורח ארעא שהוא יחזיק את הכף בידו בשעה שהוא מתפלל, והוא מקור מופלא ביותר לדברי הט"ז והמחצית השקל והמשנ"ב סי' ע"ז לאסור להחזיק בידו שום דבר גם בשאר תפילות, שהרי התפילה שהוא מתפלל בבית החיצון אינה אלא תפלה בעלמא, ואין לה דין של תפלת י"ח כלל, וכשיטת רבינו יונה שהובאה שם במ"א שהאיסור הוא גם בדבר שאינו נפסד בנפילתו, ולא כשיטת רש"י, עיי"ש, ועיין להלן מה שיבואר בע"ה משמו של הראב"ה שלפי שיטת רש"י בזמן הזה הוא מוציא עמו מקודש הקדשים את הס"ת שהוא קורא בו אח"כ.

וכאן הוא היה מתפלל תפלה קצרה בהיכל, ולא היה מאריך בתפלה כדי שלא יבהלו שאולי הוא מת שם, וזה יהיה מוזכר בהמשך בסוף סדר העבודה.

רובה ממרס מנו נטל דם וכו' כאן הוא יוצא מהעזרה ונוטל את דם הפר מהממרס, ונכנס לקודש הקדשים שנית, וטובל את אצבעו בדם, ומזה מהדם באצבעו אחת למעלה, ושוב טובל את אצבעו בדם ומזה למטה כך שבע פעמים, ומה שאומרים למעלה ולמטה אין זה שתי מקומות, אלא באחת האצבע שלו לצד מעלה, ובשבע האצבע שלו לצד מטה, אבל ההזיות לא היו פוגעות בארון כלל.

הזאות דם הפר והשעיר עם פירוש המנין שהכהן גדול מונה

יטעה, ופירש רש"י שע"י שהוא מונה את העליונה עם התחתונה יש לו שהות לתת לבו למנין שלא יטעה, והרמב"ם פסק שזה אינו מן התורה, והוא פירש שחששו חז"ל שאם לא יעשה כן הוא עלול להתחיל את הזאות שלמטה עם המנין שתיים, והיה אפשר לתקן שימנה עד שמונה, אבל בירושלמי נאמר

וכך היה מונה, מן התורה צריך הכהן גדול למנות את ההזיות תוך כדי ההזיה, כן משמע בגמ' בדף נ"ה ע"א, וכן איתא בתורת כהנים והביאו בתוס' ישנים שם, ומה שהוא אומר אחת ואחת וכו' בזה הוא מונה את ההזאה שלמעלה עם ההזאות שלמטה, ונחלקו בגמ' אם גם זה מן התורה, או שזה רק מדרבנן שלא

שמעוה להפסיק הזאות שלמטה מתוך שבע, והיינו שאם הוא מונה כך אין זה מנין נכון, ולכן תיקנו שהוא מונה את ההזאה שלמעלה עם ההזאות שלמטה, וכך הוא פירוש המנין שהוא מונה, אחת, אני מזה הזאה אחת למעלה, אחת ואחת, אחת כבר הזיתי למעלה ועכשיו אני מזה אחת למטה, אחת ושתיים, כבר הזיתי אחת למעלה ועכשיו אני מזה את השני למטה, וכו' עד שבע, וכתב האבודרהם שקודם הוא מזה ואח"כ הוא מונה, ולכן הוא תיקן את הגירסא בסדר העבודה "אתה כוננת" וגרס וזריקת דם וספירת יושר, ולא כמו שהיה כתוב קודם לכן וספירת יושר וזריקת דם, והאמת שהגירסא הישנה נמצאת ג"כ בסידור הרס"ג ודלא כאבודרהם, מ"מ אין מזה ראייה נגד האבודרהם, משום שזה אינו מוזכר בסידור העבודה, אלא בפיוט של ההקדמה לסדר העבודה, וא"כ י"ל שלא הקפידו שם על הסדר, שאי"ז אלא פיוט בעלמא, אבל יש לעיין מנא פשיטא ליה לאבודרהם שהמנין הוא אחר ההזייה, שהוא לא הביא לזה שום ראייה, ואולי י"ל שלמד בן מהלשון של המנין, שאולי יש חילוק שאילו היה המנין קודם ההזייה א"כ הו"ל למימר אחת וראשונה, אחת ושניה, שאז דבריו מתפרשים שכבר היזיתי אחת למעלה ועכשיו אני הולך להזות את ההזייה הראשונה והשניה, ומדאמרינן שאינו מונה בן, אלא אחת ואחת ושתיים, א"כ משמע מלשונו שהוא אומר שכבר הזה אחת למעלה ואחת למטה, וכבר הזה אחת למעלה ושתיים למטה, ועיין בזה, ויש לעיין האם המנין מעכב, והנה המשמעות הפשוטה בסוגיא שם שהמנין מעכב, שכל המחלוקת שם אינה אלא אם מעכב כשהוא לא מנה את האחת שלמעלה עם האחרות, אבל היכא שהוא לא מנה בכלל משמע דלכו"ע מעכב, אבל המאירי בביאור המשנה כתב שאע"פ שנראה בן בגמי' מ"מ אי"ז מעכב, ודרך סוגיא בעלמא נאמר בן, ואע"פ שברש"י והריטב"א מבואר שהמנין מעכב, אי"ז מוכיח נגד המאירי,

שדבריהם נאמרו לדעת ר' יוחנן דילפינן מקרא שהוא מונה את העליונה עם התחתונות, ולכאוי' נראה במאירי שלדבריו גם הוא מודה שזה מעכב, ואילו המנין מעכב יש לעיין האם יתכן שע"י שהוא אינו מונה אחר ההזאה, בזה הוא מעכב את ההזאה שקדמה לה כבר בכשרות.

רץ והניחו בכך, כאן הוא צריך לשחוט את השעיר ולהזות מדמו בקודש הקדשים, ואח"כ להזות מדם הפר בהיכל על הפרוכת, וכאן הוא אינו יכול ליתנו לממרס, כי הדם אינו יכול לצאת מהיכל, כי זה יפסל ביוצא, עיין רמב"ם פ"ב מפסולי המוקדשין הי"ד, ושום בהן אינו יכול להכנס להיכל, כי בזמן שהכהן גדול מכפר בקודש הקדשים אסור לכל אדם להיות בהיכל, ולכן כאן אין ברירה רק לקוות שהדם לא יקרוש, ולדעת הראב"ד שם אין מבואר בסוגיא הדין הזה שהוא נפסל ביוצא, ומ"מ יתכן שמסברא בן הוא לפי הצד שזה נחשב יציאה וביאה עיין היטב בסוגיא בזבחים דף פ"ב ע"ב, ואי נימא שזה אינו נפסל ביוצא צ"ל שלא השטו שזה יקרוש בזמן המועט הזה של שחיטת השעיר, ולכן לא רעו להטריח את הכהן גדול שהוא יצטרך לצאת לעזרה בין הזאת דם השעיר בקודש הקדשים להזאת דם הפר על הפרוכת, ועיין, ושחט שעיר, וכבר נתבאר לעיל גבי שחיטת הפר הנידון האם מירק אחר תחתיו, ובמאירי כתב שהשעיר הוא דק ואין צריך שימרקו את השחיטה, וממילא נשמע מינה שבפר שהוא גדול בן מירק אחר תחתיו, אבל האמת שהרי שם ג"כ לא מוזכר המירוק, וכי היכי דמשמע ליה למאירי שבשעיר לא מירק ה"ג משמע ע"כ גם בפר, ע"כ לכאוי' צ"ל שלגבי הפר הזה ניחא ליה מטעם אחר למה אין מירוק, ושמוא כיון שהפר הוא של הכהן גדול ויש מצוה בו שהוא ישחטנו לכן בזה היה פשוט לו שלא מירק אחר תחתיו, ועיין, ושוב הוא נכנס פעם שלישית

לקודש הקדשים להזות מדם השעיר, וגם בזה הוא היה מונה כנ"ל.

רהט והניחו ודם פר נטל, וכו', בהיכל היה פן נוסף בשביל דם השעיר, והיה מניח את דם השעיר ונטל את דם הפר, והזה ממנו על הפרוכת אחת למעלה ושבע למטה, וגם בזה הוא היה מונה כנ"ל, וגם כאן הדם לא היה נוגע בפרוכת, ולמעלה ולמטה היינו רק הכיוון של האצבע של הכהן בשעת ההזאה, וחזר ונטל את דם השעיר והזה גם ממנו אחת למעלה ושבע למטה, וגם בזה הוא היה מונה כנ"ל, והמהרי"ל בשנה האחרונה לחייו הוא אמר גם במקומות האלו וכך היה מונה, וכנראה עפ"י נקבע שהחזן אומר קטע זה, כי לולי זה החזן הרי אינו אומר רק במקומות שיש אחריהם איזה דבר מיוחד, והנשמת אדם כתב שכך ראוי לומר, אבל איננו נוהגים כן, ויש נידון בהזאות של הפרוכת דכיון שיש לנו ספק על האמה טרקסין אם הוא קודש כמו היכל אם קודש הקדשים, א"כ לפי הצד שהוא קודש כמו היכל א"כ באמת הפרוכת שמבדילה בין הקודש ובין קודש הקדשים היא הפרוכת הפנימית, וא"כ היה לו להזות על

הפרוכת הפנימית, ולכאן אע"פ שהדם אינו נוגע בפרוכת מ"מ אם יש הפסק של פרוכת אחרת אי"ז נקרא הזאות על הפרוכת, וי"ל שהיה מזה פעם אחת בזמן שהפרוכת החיצונית פרופה וכנגד הפריפה, ופעם אחת כשהיא פרוסה, וזה מחודש מאד, אבל לדעת ר' אלעזר בר' יוסי שהדם היה נוגע בפרוכת, הרי זה קשה יותר, שהרי אחר שהדם יצא להיכל אם נכנס טיפה ממנו למקום שהוא קודש הקדשים נפסל כל הדם משום נכנס מהדם לפניו, וא"כ לא יועיל לו להזות פעמיים, רק אם יהיה עוד פן בין הפרוכות, ועיין בזה.

שב ובללם וכו', כאן הוא מערב את דם הפר עם דם השעיר, ומזה מהדם המעורב יחד על המזבח, ד' על ד' קרנות, ושבע על גג המזבח, ובפיוט אנו אומרים שבע על טהרו ובקרניו ארבע, והרי זה היפך הסדר, משום שרצה להתחיל באות ש', ובנשמת אדם הגיה והזה בקרניו ארבע ושבע על טהרו אע"פ שזה לא כמו סדר הפיוט, כאן הוא ג"כ שפך שיריים על מזבח החיצון, והפייטן לא הזכירו.

שקד ובא וכו' כאן הוא חוזר אל השעיר המשתלח, ומתודה עליו את עונות עם ישראל, וכתב הט"ז או"ח סי' קי"ג סק"ד שכשאומרים את הוידוי הזה אנו מדמין את עצמינו כאילו אנחנו אותם בני ישראל, ומתחרטים על עוונותינו, ושפיר עבדי אלו שמכין על לבם בשעת הוידוי הזה, ואף שיש מלויזין ע"ז, שזה לא קאי עלינו, מ"מ שפיר הם עושים, וכמו שאנו כורעים באמירת והכהנים והעם, שאנו מדמים נפשינו במקום העם השומעים, ואין להקשות על הט"ז שהרי גם בבית המקדש רק הכהן גדול היה מתודה ולא העם, משום שיש לציין למה שכתב המאירי, שבאותו זמן שהכהן גדול התודה, כל מי שהיה לבו נוקפו היה מתודה עמו יחד.

שגרו ביד איש עתי וכו', כאן הוא שולח את השעיר לעזאזל.

שחזה אחז וכו', כאן הכהן גדול מוציא את האימורים של הפר והשעיר הפנימיים, והכין אותם להקרבה, ואת הפר והשעיר הוא הכין לשריפה, שישרפו אותם מחוץ לירושלים אח"כ בזמן שהוא יקרא בתורה, ובענין הזה מבואר בגמ' שיש מצוה של ברוב עם להיות נוכח הן בזמן שריפה זו, והן בזמן קריאת התורה, ובתוספתא פ"ג הל' י"ב איתא שהיו מעמידים כהנים גיבורים במקום של שריפה זו, להגן על העם שהיו נדחקים שם סביב המדורה שלא יקפצו לתוך המדורה כדי לראות עבודה זו, ויש להקיש מזה ק"ו לשאר עבודות היום, שאם בשריפת הפרים וקריאת התורה שאינם עיקר עבודה כ"כ היו נדחקים לראות, ק"ו שהרבה יותר היו נדחקים לראות את עיקר העבודה כל

מה שהיה אפשר לראות. ויש לעיין שבשאר הקרבנות המשמעות היא שהכהן גדול לא היה מתעסק עמהם כלל בהפשט והניתוח, אלא אחרים הפשיטו וניתחו, וכבר הקשה המקדש דוד מ"ש הפר והשעיר שבהם הוא בעצמו היה מפשיט ומנתח, ולגבי הפר י"ל שיש בזה ענין של מצוה בו יותר מבשלוחו, אבל לגבי השעיר אכתי קשיא, ולכאוי י"ל שבאמת בכל עסק הקרבנות היה עדיפות שיעשה הכהן גדול את הכל, אבל בכל הקרבנות הוא לא היה יכול לעשות את זה, משום שכל היום לא היה לו זמן לעניינים אלו כלל, אבל בפר והשעיר הרי בין כך הוא צריך לשהות ולהמתין עד שיגיע השעיר לעזאזל, שזה שיעור י"ב מיל, שכך פסק הרמב"ם דלא כדעת ר' יהודה שמספיק שהשעיר מגיע למדבר, ובינתיים אינו יכול להתקדם בשום עבודה, לכן כאן הוא היה עושה בזמן ההמתנה, או בנוסח אחר, שכאן נתנו לו להתעסק עם זה כדי שהוא לא יירדם בינתיים. ויש לציין שבדאי שע"י ההמתנה הזאת הוא עובר את שבע שעות, וחלק מהמוספין הוא יקריב אחר שבע שעות, וכבר ראיתי מי שהמליץ יושר על אלו שמאחרים במוסף של יום כיפור אחר ז' שעות, שזה משום שכך ג"כ היה בבית המקדש, אבל לדעת ר' יהודה אין לומר כן, כי הוא סובר שמוסף אחר ז' שעות הוא פסול, ומיהו לשיטתו שלא המתין כדי הילוך י"ב מיל, רק כדי הילוך ג' מיל יתכן שהוא יכול להספיק קודם שבע שעות, וצריך עדיין לבדוק את זה היטב, אבל האמת שכפי שיטת ר' אליעזר, בעיקר לפי דעת הפייטן שנתבאר שיטתו כמו הר"י מלוניל שכל המוספין כולם היו בטבילה שלישית, כולל השעיר החיצון, א"כ בודאי שהוא יכול להספיק את שחיתת וזריקת המוספין קודם שבע שעות, וכך הוא עושה לכתחילה שהוא שוחט וזורק את כולם, וא"כ הוא מקטיר אברים, ויש עוד לעיין בזה, ולגבי הקטרת האברים בזה ודאי הוא יכול להמשיך אחרי שבע שעות, משא"כ אם מחלקים את המוספין, וכגון אי אמרינן כשיטת רש"י שהשעיר היה בטבילה חמישית הרי לכתחילה הוא צריך להקטיר את אברי המוספין בטבילה שלישית, וא"כ השעיר ע"כ יהיה לאחר שבע שעות.

שאג סדרי יום וכו', אחרי שהגיע השעיר לעזאזל הלך הכהן גדול לעזרת נשים לקרוא בתורה, בפרשת אחרי מות, ופרשת אמור, ובפרשת פנחס הוא קורא בע"פ, ויש לעיין שברש"י בב"ב דף י"ד ע"ב כתב שהיה קורא בס"ת שבקודש הקדשים, ונשאלת השאלה מי נכנס לשם להוציא ולהחזיר את הס"ת, והרי הכהן גדול נכנס רק ד' פעמים ולא יותר, וגם לא שמענו שיש עוד אחרים שנכנסו לקודש הקדשים ביום הכיפורים, ובאמת מטעם זה תוס' שם בע"א חולק על סברא זו, שהוא סובר שלא היה קורא בס"ת של קודש הקדשים, ומטעם זה שהרי לא מצאנו ביומא שהיה מוציא מקודש הקדשים, אבל הוא לא הזכיר דברי רש"י, אלא מעצמו הוא דן בזה, ולגבי דעת רש"י דן בזה בראבי"ה בתשובה לתקצ"א אות י"ז, ואיחו קשיא ליה איך היה מותר לו להכנס בשביל להוציא את הס"ת, וגם מ"ט לא פירשו את הפסוק "ובא אל אהל מועד" דהיינו בשביל להוציא את הס"ת, ותירץ שבזמן שהכהן גדול יצא מהקטרת הקטורת הרי אין לו שום כלי בידו, אז הוא מוציא עמו את הס"ת, וכן כשהוא נכנס אח"כ להוציא את הכף והמתחא אין לו שום כלי בידו, ואז הוא מחזיר את הס"ת, ובשנה שאחרי שמיטה שצריך את הס"ת גם לחג הסוכות לצורך קריאת התורה ב"הקהל", היו משאירים את הס"ת בחוץ עד לשנה הבאה כשהיה נכנס להוציא את הכף ואת המתחא, ועוד כתב שם דקריאה צורך עבודה היא, ולכן מותר לכהן גדול להכנס במיוחד כדי להוציא את הס"ת, ומ"מ ע"כ הפסוק לאו בהא מיירי, משום דע"כ הקריאה בתורה היא יחד עם עיקר העבודה, כלומר בטבילה שניה, וא"כ לא משכחת לה ה' טבילות וי' קידושין, ועוד דע"כ לא קאי האי "ובא אהרן" רק על מאי דכתיב בפרשת אחרי מות, ושם אין מוזכר את הקריאה בתורה, ועיי"ש באריכות, ועיין עוד בחזו"א ידים סי' ח' סק"ב דפשיטא ליה שבבית שני לא היה להם את

הס"ת של משה רבינו, וע"כ שלא נכנסו לקחת ס"ת מבית קדשי הקדשים, עיי"ש, שילש וטבל כאן הוא טובל טבילה שלישית, ומקדש ידיו ורגליו ב' פעמים, ולבש בגדי זהב.

הזכרת כל המוספין בקצרה במוש

הזה נגיע קרוב לשלושים אלף אמה, [לשם המחשה, זה קרוב לעשר פעמים ללכת את רחוב רבי עקיבא מהתחלה ועד הסוף], ובזה יובן מאד מה שכ"כ דאגו חז"ל לחולשא דכהן גדול, וצריך לזכור שאת כל זה הוא הולך יחף, וזה מלבד מה שהוא בעום, וגם בערב יום כיפור הוא מיעט באכילתו, וגם בלילה הוא לא ישן.

תכף ועש אילו ואיל עם, תרב הטאת ומוספין הקריב כחוק, כאן הזכירו לנו את כל המוספין, ואת הקטרת האימורין של השעיר הפנימי, ויש לשים לב שאנו אומרים את זה בשורה אחת, אבל יש בזה עבודה רבה עד למאד, כי הוזכרו כאן עשר עולות, ובכל אחד מהם יש, שחיטה, קבלת הדם, זריקת הדם, ובעיקר הולכת כל אבר ואבר של כל קרבן וקרבן, ובסך הכל יחד אם נחשב כמה הוא הולך לכל העסק הגדול

תר וקידש וכו', כאן מזכירים את הטבילה הרביעית, עם קידוש ידים ורגלים, אלא שהסדר כאן הוא אינו כהלכה, כי כאן מוזכר קידוש ידים ורגלים קודם לבישת בגדי זהב, וליכא דסבר הכי, ובאמת הנשמת אדם הגיה כאן פשט טבל תכריך בדים עט וקידש.

תכונת כלי קטורת וכו', כאן הוא נכנס פעם רביעית לקודש הקדשים להוציא את הכף והמחתה, ויש לעיין היכן הוא מניח את האפר שנמצא בכף, כי לא הוזכר שזה במקום הדשן, וגם כאן מי שאינו משגיח היטב על מה שהוא אומר הוא עלול שלא לשים לב לכניסה הזאת לקודש הקדשים, ואח"כ פושט את בגדי הלבן, והם טעונים גניזה.

תרגל וטבל וכו', כאן הוא טובל טבילה חמישית, וקידש ידיו ורגליו בפשיטת בגדי לבן ובלבישת בגדי זהב, תמיד הסדיר, וכאן הוא מסדר את הקרבת תמיד של בין הערביים, ולדעת רש"י על התורה קודם לכן הוא הקריב את השעיר החיצון שמוזכר בפרשת פנחס, וכבר נתבאר לדון האם בעל הפיוט סובר כרש"י, ותימר, היינו שהקטיר קטורת בהיכל, ונרות העלה, הדליק את הנרות. ויש לציין כאן דבר אחד שממנו לומדים שהדין הזה שהכהן גדול יעשה את כל עבודות היום ממש, לכל הפחות לכתחילה הוא מדאורייתא, והוא שיש דין שקודם הקרבת התמיד צריך להביא למערכה שני גזירי עצים, ויש בזה הבדל בין תמיד של שחר לתמיד של בין הערביים, שבתמיד של שחר הביאו כהן אחד, ובתמיד של בין הערביים מביאים אותו ב' כהנים, וכל זה נלמד מפסוקים ביזמא דף כ"ו ע"ב, ולכאן זה דרשות גמורים, ודינים אלו הם מדאורייתא, והשתא לגבי יום הכיפורים שהכהן גדול עושה את כל העבודות דנו הראשונים איך יתקיים הדין ששני כהנים יביאו שני גזירי עצים, ברבינו ירוחם כתב שהיום הכהן גדול מביא את זה ואין מקיימים את הדין של ב' כהנים, ובר"י מלזניל פ"ג מ"ט נסתפק אם יעזור אחר לכהן גדול, אם לא יעשו ב' כהנים, וכתב שנראה שיעזור לו אחר, ובתלמיד הרשב"א אות כ"ט ג"כ הסתפק בזה, האם יביא כהן גדול ולא יצטרכו היום להביא ב' כהנים, או שמא כיון שצריך שני כהנים ממילא בזה ע"כ אין צריך כהן

גדול, נתבארו ג' ערדים, א' שכהן גדול עושה ואין צריך ב' כהנים, ב' שכהן גדול עושה אחד ואחר עוזרו בשני, ג' שבזה אין צריך כהן גדול, הרי מבואר מכל מי שסבר או צידד שאין צריך ב' כהנים דע"כ סבר דמדאורייתא הוא דבעינן כהן גדול בכל העבודות לכל הפחות לכתחילה, שאל"כ איך יתכן שנוותר על דין דאורייתא משום הדין הזה.

תכל עבודות, יד ורגל קידש, כאן הוא סיים את כל עבודות היום, והוא מקדש ידיו ורגליו פעם עשירית ופושט את בגדי הזהב, ואז כולם מלויים אותו לביתו, והמשך הפיוט הוא כמה רווחים שהיה לעם ישראל במשך השנה מחמת עבודת היום, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקיו.

וכך היתה תפלתו של כהן גדול בעצתו וכו', כמובן שזה אינו ממש תפלתו של הכהן הגדול, כי הרי להדיא שנינו שהוא היה מקצר בתפלתו, ותפלה זו איננה קצרה, ועוד שהוא אומר כאן שנת נבוא לבית מקדשינו, ושנה שתולכנו קוממיות לארצינו, ואע"פ שיש ליישב את זה לגבי בית שני, וכבר הקשה כן בתשובה מאהבה סי' א' י"ט, והדברים ברורים שהכהן גדול לא התפלל כך, אלא אנחנו מתפללים תפילה זו כעין תפילת הכהן גדול, ובנוסח "אתה כוננת" הגיהו והעבירו את התפילה אחרי עבודת הקטורת, והשמיטו ממנה את ההוספות האלו, ובסוף סדר העבודה הגיהו ובכך כמו ששמעת תפלת כהן גדול בהיכל כמו כן מפינו תשמע ותושיע, ואף אנו שאיננו אומרים כך, מ"מ כך הוא הכונה, וכן כתב במ"א שם סק"ד, והיינו שע"י שסידרנו את סדר העבודה יש לנו מידה מסויימת של זכות של הכהן גדול שיישמע תפלתנו כמו שנשמעה תפלתו, ולכן אנחנו מתפללים כך, וזה מאד מתאים למה שנתבאר בתחילת הענין, שסידור העבודה אינו סיפור דברים בעלמא, אלא יש בזה מעין עשיית הדברים ממש, ולכן יש בנותן טעם להתפלל תפלה שמתאימה לנו בשעת סידור העבודה.

וכמובן שאחרי שאנחנו מסדרים את כל סדר העבודה, עם כל הצער העצום על ההפסד הנורא שאין לנו את הבית המקדש עם הכהן גדול שיעשה את העבודה ממש, ביחד עם זה יתמלא ליבנו שמחה על העבודה שכן זכינו לעשות, ובסוף היום נשמח שמחה גדולה שבודאי רצה הקב"ה את מעשינו, ויאמר עלינו לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלוקים את מעשיך, ונזכה במהרה שיקויים בנו, והשב את העבודה לדביר ביתך, ואישי ישראל ותפילתם תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמיך, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, אמן.

אות א' אות ב' אח"כ לעבור לעלה ברק השחר לדלג הטבת הנרות ולזרז לנוסח הוידוי, צהוב חלשים ואילך, ואח"כ לקטורת, להשים לב לענין הזה שביום כיפור הדברים הם דבר בתוך דבר, ואולי באמת להוסיף לשיעור את ההסבר שבקול בענין זה, לפי הזמן להוסיף האם הוא עצם עיניים ואיך הוא הלך בין הפרוכות ביציאתו ועד היכן הלך אחורה, ולמה לא הוציא את הכף והמחתה, ולמה הוא לא התפלל בקודש הקדשים, לא לוותר על ענין הוצאת הס"ת מד' רש"י ותוס' וראב"ה, תכף ועש מוספין, אולי לדבר על מספי כל החגים, עוד הערה קטנה לגבי נסכי המים בסוכות

להוסיף בקונטרס את הנידון האם היה מחתה מיוחדת לבוקר,

הערה בפיוטים המצויים בידינו

ברס"ג יש ג' סדרים, א', "אזכיר גבורות", ליוסי בן יוסי, ב', "אתה כוננת", לכל חכמי ישראל והוא אתה כוננת שלפנינו אבל לפני תיקוני האחרונים, ג', "בה' יצדקו ויודוהו", שהוא בעצמו חיבר, ובכולם כל המוספין בטבילה שלישית.

גם באתה כוננת שבאבודרהם עדיין היה מסודר באופן שכל המוספין הם בטבילה שלישית, ואצלו גם תמיד של בין הערביים בטבילה זו, והוא זה שתיקנו כשיטת ר"ע.

במחזור בדפוס קורן (ירושלים תש"ל) ישנם עוד שני סדרי עבודה, א', "אשוחח נפלאותיך צור עולמים", ב', "אתה כוננת עולם ברב חסד", ובשניהם המוספין הם בטבילה שלישית.

בסדר "אזכר סלה לשם פה לאדם", במחזורים איטלייאניים, ג"כ המוספין בטבילה שלישית, ושם יש ג"כ גירסא שהם בחמישית.